



Tulevaisuuden asuminen

Konseptisuunnitelma yhteisöllisestä ja mukautuvasta asuintilasta

Muotoiluinstituutti
Muotoilun koulutusohjelma
Sisustusarkkitehtuuri
Opinnäytetyö
Satu Hämäläinen
Kevät 2017
50 sivua

Tulevaisuuden asuminen

Konseptisuunnitelma yhteisöllisestä ja mukautuvasta asuutilasta

Tiivistelmä

Opinnäytetyön aihevalintaan on vaikuttanut Askon säätiön kansainvälinen ja monialainen Home Revisited suunnittelukilpailu, jossa etsitään ratkaisuja tulevaisuuden kotiin. Valintaan on vaikuttanut myös aiheen ajankohtaisuus sekä kiinnostus tulevaisuudentutkimukseen. Työssä ei varsinaisesti ole erotettavissa kilpailussa etsittävää yhtä tiettyä pidemmälle vietyä kaupallista innovaatiota, vaan asumista käsitellään laajemmasti konseptitasolla. Suunnitelma kuitenkin sisältää useampia periaatteellisia ratkaisuja tulevaisuuden asumisen tarpeisiin liittyen.

Tavoitteena on herättää ajatuksia asumisen tulevaisuudesta ja siihen liittyvien valintojen seurauksista. Omaan ajatteluun vaikuttaminen ja monipuolisen tietoperustan saavuttaminen aiheesta on myös pyrkimyksen arvoinen tavoite. Opinnäytetyön luonteen ja tulevaisuudentutkimuksellisen prosessin vuoksi keskeisenä tavoitteena on nähdä ja tehdä toisin, tuottaa ainakin jollain tasolla jotain uutta ja ennakoimatonta. Opintojen aikana hankittujen tietojen ja esimerkiksi mallinnus- ja visualisointitaitojen soveltaminen työhön on myös oleellista.

Opinnäytetyö käsittelee asumista mm. tarpeiden, elämänvaiheiden ja ympäristöpsykologian kautta. Asumisen tulevaisuutta tarkastellaan lisäksi megatrendilistauksen avulla. Tulevaisuudentutkimuksellisessa prosessissa on tietoperustaan nojautuen luotu skenaario tavoiteltavasta ja toivotusta tulevaisuudentilasta. Skenaariota on tarkennettu konseptisuunnitelmalla, jossa esitellään uudenlainen rakennuksen uusiokäyttöä hyödyntävä, yhteisöllisyyteen ja mukautuvuuteen pohjautuva asumismalli.

Avainsanat:

Asuminen, tulevaisuus, yhteisöllisyys, mukautuvuus

Lahden ammattikorkeakoulu
Muotoiluinstituutti
Muotoilun koulutusohjelma
Sisustusarkkitehtuuri
Opinnäytetyö
Satu Hämäläinen
Kevät 2017
50 sivua

Future living

Concept of communal and adaptable living space

Abstract

Asko Foundation's design competition Home Revisited has had an influence on choosing theme for graduation project. International multidisciplinary competition aims at creating new commercially significant production that meets the needs of future residents. Current theme and interest in futures research has also influenced choosing future living for projects theme. Project is not presenting a specific innovation to the homes of the future but living is approached on a larger scale.

Goal is to be thought-provoking about future living. Thinking different and achieving deeper knowledge on living is also important. As a graduation project and futures research process it is important to produce new solutions at some level. It is also important to use skills like modeling and visualization on presenting search findings and ideas.

Graduation project considers living through needs, phases of life and environmental psychology. Future living is also being perceived through megatrends. Desirable future living scenario has been formed in a futures research process. Concept design introduces future living concept based on adaptive reuse, communality and adaptability.

Keywords:

Living, future, communality, adaptability

Lahti University of Applied Sciences
Institute of Design
Degree Programme in Design
Interior Architecture
Graduation Project
Satu Hämäläinen
Spring 2017
50 pages

Sisällysluettelo

1 Johdanto

- 1.1 Aihe ja taustat
- 1.2 Tutkimusasetelma

2 Ihmisen tarpeet ja elämänvaiheet asumisessa

- 2.1 Asumisen tarpeet
- 2.2 Ihmisen elämänvaiheet ja asumistilanteet

3 Asuminen ja ympäristö

- 3.1 Asuntosuunnittelusta
- 3.2 Yhteisöasumisen mahdollisuudet
- 3.3 Ympäristöpsykologian näkökulma asumiseen

4 Tulevaisuudentutkimus ja megatrendit

- 4.1 Tulevaisuudentutkimus tiedonalana
- 4.2 Megatrendit 2016
- 4.3 Asumisen visiot

5 Tulevaisuuden asumisen skenaario

6 Tavoitteet ja rajaus

7 Prosessi

8 Konseptisuunnitelma

9 Arviointi ja päätelmät

Lähteet



1 Johdanto

1.1 Aihe ja taustat

Opinnäytetyössä perehdytään asumiseen ja erityisesti pohditaan asumisen tulevaisuutta. Aihevalintaan on vaikuttanut Askon säätiön Home Revisited suunnittelukilpailu (2-vaiheinen kilpailu 1.9.2016-1.6.2017), jossa etsitään ratkaisuja tulevaisuuden kotiin. Osallistujiksi kilpailuun on etsitty monialaisesti ammattilaisia ja opiskelijoita. Kansainvälinen kilpailu pyrkii synnyttämään kaupallisesti merkittäviä innovaatioita muun muassa muotoilun, arkkitehtuurin, teknologian ja sosiaalitieteiden aloilta. Kilpailun tehtävänannon mukaisen tarkan ratkaisuehdotuksen sijaan opinnäytetyössä käsitellään tulevaisuuden asumista laajemmasta näkökulmasta.

Asuminen liittyy oleellisesti ihmisen tarpeisiin ja elämänvaiheisiin, sosiaalisiin tekijöihin, ympäristöön ja megatrendeihin kuten digitalisaatio, globalisaatio ja ilmastomuutos. Tulevaisuuden asumiselle nämä jatkuvassa muutoksessa olevat tekijät tulevat aiheuttamaan haasteita, mutta oletettavasti ne myös mahdollistavat uudenlaisia ketteriä ratkaisuja ja toimintatapoja.

Tulevaisuudentutkimus kartoittaa mahdollisia, todennäköisiä ja toivottavia tai ei-toivottavia tulevaisuuksia. Pyrkimyksenä voidaan ajatella olevan vaikuttaminen yleiseen ajatteluun, arvoihin ja sitä kautta päätöksentekoon, jotta pystytään tekemään valintoja joiden seuraukset vastaavat mahdollisimman hyvin toiveita ja odotuksia. Tarkastelun mahdollistamiseksi tarvitaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja siihen liittyvästä historiasta, kehityssuunnista ja tavoitteista sekä myös peloista ja odotuksista joita ilmiön tulevaisuuteen liitetään. Lisäksi tarvitaan oivalluskykyä ja näkemyksellisyyttä sekä kykyä hahmottaa ns. heikkoja signaaleja, joilla saattaa olla suuri merkitys tutkittavan ilmiön kehityksen kannalta. (Rubin 2004.)

Opinnäytetyön aihevalintaan on vaikuttanut suunnittelukilpailun selkeä ja innostava tehtävänanto, aiheen ajankohtaisuus sekä kiinnostus tulevaisuudentutkimukseen. Opinnäytetyön tekemisessä on tavoitteena jonkinasteisen uuden tiedon tuottaminen sekä opintojen aikana hankittujen tietojen ja esimerkiksi mallinnus- ja visualisointitaitojen soveltaminen aiheeseen liittyvään kokonaisuuteen. Aihevalinta myös syventää omaa osaamista ja on portfolioon kuulumalla osa osaamisen markkinointia.

“Tulevaisuudentutkimus kartoittaa mahdollisia, todennäköisiä ja toivottavia tai ei-toivottavia tulevaisuuksia. Pyrkimyksenä voidaan ajatella olevan vaikuttaminen yleiseen ajatteluun, arvoihin ja sitä kautta päätöksentekoon, jotta pystytään tekemään valintoja joiden seuraukset vastaavat mahdollisimman hyvin toiveita ja odotuksia.”

1.2 Tutkimusasetelma

Opinnäytetyö on tulevaisuudentutkimuksellinen työ, jossa tietoperustaan nojaten esitetään skenaario tulevaisuuden asumisesta ja tarkennetaan suunnitelmaa konseptisuunnitelman muodossa. Tavoitteena on esittää useastakin näkökulmasta tavoiteltava ja toivottu tulevaisuudenkuva. Työstä ei varsinaisesti ole erotettavissa kilpailussa etsittävää yhtä tiettyä pidemmälle vietyä kaupallista innovaatiota. Opinnäytetyössä asumista käsitellään laajemmasti konseptitasolla, mutta suunnitelma kuitenkin sisältää useampia pintapuolisia ratkaisuja tulevaisuuden asumisen tarpeisiin liittyen.

Kilpailun tehtävänannon ja työn luonteen mukaisesti aihetta on käsitelty monialaisesti, ja onkin ollut perusteltua sisällyttää tietoperustaan ihmisen elämänvaiheiden ja asumistilanteiden tarkastelua, ympäristöpsykologian näkökulmaa ja megatrendeistä mm. teknologian kehitys. Viitekehys tiivistää työn tietoperustan **1) asumisen tarpeisiin 2) ihmisen elämänvaiheisiin 3) asuntosuunnitteluun 4) ympäristöpsykologiaan ja 5) megatrendeihin**. Tietoperusta on valikoitunut ja tarkentunut luontevasti työn tekemisen ohessa. Tietoperustaa on hyödynnetty myös ideoinnissa käyttämällä menetelmää, jossa erilaisia tietoperustan "yksiköitä" on yhdistelty sattumanvaraisesti. Näitä muuttujia varioimalla on muodostunut yllätyksellisiäkin yhdistelmiä ja ideointiin saatu lisäulottuvuutta.

Tietoperustan runko koostuu 80-luvun alussa julkaistuista teoksista aina vuonna 2016 julkaistuun megatrendilistaukseen, näitä kahta ääripäätä täydentää niiden välimaastoon ajallisesti sijoittuvat julkaisut. Tietoperustan ajallisestikin laaja kirjo on pakottanut suhtautumaan ainakin osaan lähdeaineistosta kriittisesti ja peilaamaan niitä nykypäivään. Lopputuotoksen kannalta on kuitenkin ollut hedelmällistä valita tietoperustaan erilaisia lähteitä, ja onkin ollut yllättävää huomata keskenään ajallisesti tai näkökulmaltaan erilaisten lähteiden tietynlainen yhdenmukaisuus aiheen kokonaisuuteen liittyen. Tietoperustan kautta on ollut luontevaa tehdä omia päätelmiä ja päätyä lopputuotokseen.

Koko opinnäytetyön tekemisen ajan ja etenkin tietoperustaan perehtyessä on samanaikaisesti ollut käytössä työpäiväkirja. Tietoperustaan perehtyminen – tulevaisuuden näkökulma huomioiden – on ruokkinut omien ajatusten ja ideoiden syntyä: onkin ollut hyödyllistä koota ja dokumentoida luonnokset ja tekstit. Työpäiväkirjasta on myös ollut hyötyä kokonaiskuvan muodostamiseen tietoperustasta sekä oman suunnittelutyön vaiheista suhteessa tietoperustan kerryttämiseen.

Viitekehys



Kuva 1, Satu Hämäläinen

2 Ihmisen tarpeet ja elämänvaiheet asumisessa

2.1 Asumisen tarpeet

Ihmisen perustarpeita on länsimaissa perinteisesti määritetty Maslow'n tarvehierarkialla, jossa tarpeet esitetään tasoina. Teorian mukaan ihmisellä on viidenlaisia tarpeita, jotka muodostavat hierarkisen tason. Perustarpeiden on täytyttävä riittävässä määrin ennen kuin voidaan siirtyä seuraavalle tasolle. Maslow'n mukaan ihmisen tarpeiden hierarkinen järjestys on:

1. Fysiologiset tarpeet
(hengissä säilymisen fyysiset edellytykset kuten ruoka, juoma, hengitysilma)
2. Turvallisuuden tarpeet
(suojautuminen erilaisilta vaaroilta)
3. Yhteenkuuluvuuden tarpeet
(ystävyyttä, rakkaus, ryhmään kuuluminen)
4. Arvonannon tarpeet
(itsearvostus, kunnioituksen saaminen)
5. Itsensä toteuttamisen tarpeet
(omien kykyjen hyödyntäminen tavoitteiden saavuttamiseksi)

Maslow'n teoriaa on kritisoitu mm. siitä, että yleismaailmallisen, kaikissa tilanteissa ja kaikille ihmisille pätevän tarvehierarkian olemassaololle ei ole löytynyt paljoakaan tutkimusnäyttöä. Teorian käsitteitä on luonnehdittu epäselvästi määritellyiksi ja vaikeasti mitattaviksi. Hierarkian voidaan ajatella olevan myös joustava ja ihmisen toiminnan nähdään usein motivoituvan monesta tarpeesta. Esimerkiksi yksilö saattaa jättää alemman tason tarpeet lähes kokonaan tyydyttämättä pyrkiessään johonkin tärkeään päämäärään. Maapallon asukkailla on samat perustarpeet, mutta mahdollisuudet niiden toteuttamiseen vaihtelevat. (Mitkä ovat ihmisen perustarpeet? 2013; Maslowin tarvehierarkia 2015.) Tulevaisuuden asumista pohdittaessa Maslow'n tarvehierarkian hyödyntäminen eräänlaisena perustana lienee kuitenkin perusteltua. Miten tulevaisuuden asuminen parhaimmillaan voisi tukea hierarkian mukaisia tasoja ja niiden toteutumismahdollisuuksia?



2.2 Ihmisen elämänvaiheet ja asumistilanteet

Asuntoarkkitehtuuri ja -suunnittelu teoksessa (Kahri, Pyykönen 1994, 353) tarkastellaan eri ihmisryhmien elämänvaiheita ja asumistilanteita. Asumisen sosiaalisia perusteita tarkasteltaessa on todettu elämänvaiheiden muodostavan asutosuunnittelun kannalta tärkeimmän ja samalla myös pysyvimmän lähtökohdan. Tätä peruskäsitelmää voidaan sävyttää lähinnä toimintojen yksityisyyden ja yhteisyyden aste-eroilla. Tulevaisuuteen tähtäävän asuntoarkkitehtuurin olisi kirjoittajien mukaan perustuttava eri elämänvaiheisiin soveltuville asunto- ja rakennusratkaisuille - malleille, joiden ominaisuudet ovat johdettavissa toisaalta asukkaiden elämänvaiheista ja elintavoista, toisaalta rakennuspaikan luonteesta.

Juntto (2010, 161) aiheellisesti nostaa esiin, että asumisen kentällä hallitsee käsitys tietystä normiperheestä ja oletus tällaisen perheen tavoittelusta. Tästä näkökulmasta elämän tulisi noudattaa tiettyä yleisesti hyväksyttyä elämänkaarta; lisääntyvät avioerot suhteessa solmittujen avioliittojen määrään ja lisääntynyt aikuis-kouluttautuminen osoittavat, ettei perinteinen elämänkaariajattelu ole enää kaikenkattava lähestymistapa. Kirjassa on kuvattu perheen elämänkaaren kierrätystä, kun yhä useammalla samat vaiheet toistuvat. Tilanteet muuttuvat, ja nämä muutokset vaikuttavat myös asumisvalintoihin. Tilanteet saattavat olla hyvin pakottavia eikä kaikkia valintoja tehdä omasta tahdosta.

Yksinasuvien osuus koko väestöstä on kasvanut vähitellen 21 prosenttiin, noin kolmannes väestöstä asuu kahden hengen asutokunnissa (Tilastokeskus 2016). Väestöryhmästä noin puolet on työiässä, puolet eläkeiässä. Tällä asukasryhmällä on usein hyvät edellytykset sijoittaa varoja asumiseensa; edellytykset vähenevät tavallisesti vasta eläkkeelle siirtymisen ja puolison kuoleman jälkeen. Vaikka tällöinkin halutaan yleensä vielä jatkaa asumista entisessä asunnossa ja totutussa ympäristössä, muutto aiheutuu yleensä taloudellisista tai terveydellisistä syistä, usein elämäkumppanin kuoleman jälkeen. Suunnittelun tulisi perustua inhimillisistä ja taloudellisista syistä olettamukselle, ettei ihmisten olisi pakko siirtyä kodistaan laitoksiin tai sairaaloihin ennen kuin heidän terveystensä on jo hyvin heikko.



Kuva 3, <https://www.dreamstime.com>

Tavallisen asunnon todetaan olevan ennen eläkkeelle siirtymistä ja usein myös monia vuosia sen jälkeen selvästi paras asumisratkaisu. Terveyden ja liikuntakyvyn vähitellen heikentyessä tarvitaan kuitenkin lievästi liikuntaesteiselle soveltuva asunto, jonka lähistöltä on saatavissa asumista tukevia avopalveluita. Vain noin viidennes vanhuksista tarvitsee jatkuvaa hoitoa, mutta yli puolet erilaista kodinhoitoon liittyvää apua ja tilapäishoitoa. Avopalvelukeskukset tulee sijoittaa alueille, joilla vanhusten määrä on melko suuri, ja ne olisi rakennettava kaupunginosakohtaisiksi yksiköiksi, koska tällöin ne voivat tarjota tehokasta tukea alueen vanhuksille. Vanhusten palvelutalo on tarkoitettu ensisijaisesti tilapäistä hoitoa tai jatkuvaa kotiapua tarvitseville. Rakennusratkaisuna palvelutalo on lievästi liikuntaesteisille suunnitellun tavallisen asuintalon kaltainen, ja tulisi sijoittaa palvelukeskuksen yhteyteen. Näin välitön hoito-yhteys ja palveluiden saanti voidaan turvata ilman laitosmaisuuksien vaaraa.

Vanhainkoti on terveydeltään heikentyneen ja jatkuvaa hoitoa tarvitsevan vanhuksen asumisratkaisu. Vanhainkodin tilalliset ja toiminnalliset ratkaisut on yleensä suunniteltava tapauskohtaisesti, oleellisena osana myös hoitotoiminnalle ja henkilökunnalle tarkoitettut tilat. Kahri ym. (1994, 355) nostaa esiin, että vanhemmalle väestönosalle tarkoitettut pienasunnot eivät saisi muodostaa omaa kategorista yksikköään sijaintinsa tai luonteensa puolesta: lukuisat selvitykset ja haastattelututkimukset ovat korostaneet sitä, että vanhusten eristäminen omaksi ryhmäkseen ei ole suotavaa. Tulevaisuuden asumisessa voidaan siis olettaa ikärakenteeltaan ja elämäntilanteiltaan monipuolisen, heterogeenisen asukasrakenteen, olevan rikkaus.

Junton (2010, 170) mukaan pitkä asumishistoria ja selkeä käsitys omista asumisen tarpeista näkyy ikääntyvien vaatimustasossa: jos on mahdollisuus vaatia, tiedetään mitä halutaan. Hinnan sijaan asunnon ominaisuudet sekä alueen imago vaikuttavat hankintapäätökseen jopa muita ikäryhmiä enemmän. Ikääntyminen mielletään usein taisteluna haurastumista vastaan, mutta se on yhä enemmän alettu "päätepisteen" sijasta nähdä mahdollisuutena uusiin kokemuksiin, myös asumisessa.



Kuva 4, <http://www.istockphoto.com>

lääkäiden perheiden lapset ovat varttuneita opiskelijoita tai työssäkäyviä nuoria, osa jälkikasvusta on muuttanut tai on parhaillaan muuttamassa kotoa. Ruokakunnan yhteiset resurssit ovat usein varsin huomattavat. Lasten aiheuttamat menot ovat vähentyneet ja omaisuutta ehtinyt kertyä, yksikön tulotaso on noin kolmanneksen korkeampi kuin perhettä perustettaessa. Iäkkäällä perheellä on usein muita selvästi paremmat mahdollisuudet toteuttaa asumishaaveensa. Tämän väestöryhmän asumiseensa uhraama taloudellinen panos on asuntoalan määrällisen kehityksen kannalta ratkaiseva tekijä.

Iäkkäillä perheillä asumisratkaisuja leimaa usein halu saada oman asumisyksikön piriin monia sellaisia palveluita ja tiloja, jotka kustannus- tai muista syistä ovat aikaisemmin olleet yhteisiä muiden ruokakuntien kanssa. Tällaisia tiloja ovat mm. sauna ja kodinhoitotilat sekä osin myös harrastus- ja oleskelutilat. Asumisratkaisujen suunnittelulle ei voida antaa jäseneltyjä periaatteellisia ohjeita, ja asukkaiden valinnoista pääosa on vapaaehtoisia, eivätkä ne perustu mihinkään pakottavaan syyhyn. Iäkkäiden perheiden asumisratkaisuissa myös huoneistokohtainen ulkotila saa lisämerkitystä. Asukaskyselyiden perusteella osa muutoin pientaloon haluvista asuisi mielellään kerrostalossa, mikäli huoneiston ulkotila olisi selvästi laadukkaampi ja sen ääneneristys parempi. Esimerkiksi kattoterassia ehdotetaan tällaisessa tapauksessa erääksi käyttökelpoiseksi, pientalon pihaa korvaavaksi ratkaisuksi.

Iäkkään perheen elämänvaiheessa sopiva ratkaisu on siis yksityispainotteinen asunto, joka sisältää korkeatasoiset hygienia- ja kodinhoitotilat. Asunnon oleskelu- ja ruokailutilat on ratkaistava väljästi ja edustavasti tai vaihtoehtoisesti harrastuksia painottaen. Suuremmissa asunnoissa on yksi huone suunniteltava siten, että se on käytettävissä myös erillisenä tilana. Erillisyyteen on pyrittävä erityisesti ääneneristystä parantamalla. Huoneistokohtaisen ulkotilan tasoon ja näköaloihin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Ehkä tulevaisuudessa iäkkäät perheet voivat suunnata resurssejaan uudenvälisiin asumisen muotoihin, mahdollisesti useisiin erilaisiin kakkos- ja kolmosasuntojen muodossa. Erilaisten asumis- ja hallintamuotojen kautta asumiseen saataisiin yksilöllisyyttä, joustavuutta arkeen ja erilaisiin elämänvaiheisiin.



Kuva 5, <https://www.vecteezy.com>

Nuorissa lapsiperheissä perheenjäseniä on yleensä kolme tai neljä, harvoin viisi. Lapset ovat pieniä tai kouluikäisiä ja perhe on taloudellisten voimavarojen suhteen yleensä tiukilla. Kahri ym. (1994, 359) toteaa, että lasten vuoksi perheen juurtuminen samaan paikkaan olisi erittäin toivottavaa. Horelli (1981, 229) nostaa lapsuuden ympäristöjen tärkeäksi ominaisuudeksi ympäristön pysyvyyden, mikä helpottaa toiminnallisten ja sosiaalisten riippuvuuksien oppimista sekä vaikuttaa perusturvallisuuden tunteeseen. Tämä on Kahrin ym. (1994, 359) mukaan voimakkaassa ristiriidassa suomalaisen asunnonvaihtomenettelyn kanssa. Asiaan tulisi kiinnittää huomiota paitsi rahoitusjärjestelyistä päätettäessä, myös asuntoja suunniteltaessa ja arkkitehtonisia ratkaisuja tehtäessä. Myös Juntto (2010, 120) huomauttaa, että perhe joutuu perinteisesti hankkimaan riittävän kokoisen asunnon huone huoneelta taloudellisista syistä. Perheet on kuitenkin tällöin pakotettu muuttokierteeseen ja pahimmillaan vaihtamaan koko asuinympäristöä jokaisen muuton yhteydessä.

Vaikka kirjassa perustellaan samaan paikkaan juurtumista toivottavana asiana, nykyään yhä useampi perhe elää uusperhearkea, ja usein lapset vaihtavat asuinpaikkaa perheiden tai vanhempien välillä. Oletettavasti tulevaisuuden asumisessa on tarve löytää uusien asumismuotojen ja -vaihtoehtojen kautta ratkaisuja tilanteisiin, joissa esimerkiksi tällainen kahden perheen välinen eriateinen yhteydenpito on välttämätöntä. Kuinka esimerkiksi lapsi voisi uusperhearjassa olla läsnä myös "toisessa perheessään"? Olisiko uusperheillä hyvä olla yhtenä asumismuotona jollain tasolla yhdistävä tila, fyysisesti ja/tai digitaalisesti?

Pikkulapsen suhdetta hoitajaansa leimaa suuri avun-, hoidon- ja kontaktitarve, siksi hoidosta vastaavan henkilön oleskelu- ja työskentelytilojen tulisi sijaita lähellä lapsen oleskelupaikkaa. Leikki-ikässä hoitosuhde muuttuu silmälläpitosuhteeksi. Päivittäinen kontaktiyhteys lasten ja aikuisten oleskelutilojen välillä muodostuu keskeiseksi, lastenhuone sijoitetaan mielellään keittiön lähelle. Keittiön ja ruokailutilan olisi oltava niin tilavia, että lapset halutessaan mahtuvat leikkimään ja voivat mahdollisesti myös auttaa. Tässä elämänvaiheessa olisi tupakeittiö hyvä ratkaisu. Eteisessä olisi oltava riittävästi tilaa mm. ulkovaatteiden säilytykseen ja pikkulapsen pukemiseen, myös kuraeteistä on pidetty tarpeellisena.

Lapsen aktiivisuus kasvaa, joten myös sisätilojen olisi tämän vuoksi suotava jonkinlaiset mahdollisuudet liikuntatarpeen tyydyttämiseksi. Myös oma huone tai soppi on jossain vaiheessa lapselle välttämätön.

Nuorten lapsiperheiden asuntoratkaisuja suunniteltaessa on lähtökohtana pidettävä ruokakuntien tiukkaa taloudellista tilannetta, lasten toiminnallisten tarpeiden huomioonottamista sekä käytännöllisten näkökohtien painotusta ennen edustavuutta. Useissa tapauksissa on myös varauduttava myöhemmin lisähuoneen tarpeeseen. Tähän elinvaiheeseen soveltuvat muita ratkaisuja huonommin kaksikerroksiset asunnot, joissa oleskelu- ja makuuhuonetilat ovat eri kerroksissa. Lapsiperheiden kannalta suositeltavimpia asuntoja ovat yksitasoiset, suorassa pihayhteydessä olevat asunnot. Erityisen sopiviksi mainitaan ratkaisut, joissa on tulevaisuuden tarpeita ajatellen joko riittävä sisäinen tilavaraus tai ulkoinen laajentumismahdollisuus, sillä lopullinen perhekoko ei aina välttämättä ole tiedossa asuntoa hankittaessa. Kahrin ym. (1994, 360) lisäksi myös Juntto (2010, 148) esittää, että nuorten aikuisten asumisvalintojen vaikuttaessa pitkälle tulevaisuuteen olisi toivottavaa, että mahdollisimman monen nuoren perheen asumisvalinta onnistuisi vastaamaan toiveita, asumisratkaisu joustaisi muuttuvissa elämäntilanteissa eikä elämäntapa kuormittaisi ympäristöä kohtuuttomasti. Tällaisessa tilanteessa asuminen on omiaan tukemaan kokonaisvaltaisesti perheen hyvinvointia.

Kahri ym. (1994, 360) huomauttaa, että huoneistoratkaisun kannalta keskeinen vaatimus on sen tilankäyttölinen tehokkuus. On myös huomattava, että asunnon kokonaishinta on perheen taloudellista kestäkykyä voimakkaasti rasittava tekijä. Asetelman oleellisia piirteitä hämärtää käytännössä edelleen neliöhintatarkastelu - jopa niin, että valtion lainoittamassa tuotannossa on ollut edullista maksimoida pinta-alat. Kokonaishinta on tällöin noussut ja suunnitelman tehokkuus heikentynyt. Tilankäytön tehokkuutta voidaan parantaa esimerkiksi avoimella pohjasuunnittelulla, esimerkiksi minimoimalla liikennetilat ja käyttämällä niitä samalla ruokailutilana ja sallimalla olohuoneen asema läpikulkuhuoneena. Asukastutkimusten mukaan lapsiperheet suosivat avoimia tilaratkaisuja.



Nuorten lapsiperheiden asumista ajatellen oleellista on ollut yhteistilojen suuri käyttötarve. Esimerkiksi saunojen ja pesulan osalta on kysymys ollut asuntojen kokonaistilarapeen ja kustannusten vähentämisestä (yksityispainotteiseen ratkaisuun verrattuna). Periaatteessa tilanne on kuitenkin ristiriitainen, koska juuri lapsiperheen kannalta pesu- ja vaatehuoltotilat ovat tärkeitä. Osan nuorista lapsiperheistä todetaankin kannattavan yksityisiä sauna-, pesu- ja vaatehuoltotiloja ja olevan valmiita näiden vuoksi tinkimään muista tiloista.

Perheettömien nuorten taloudelliset voimavarat ovat yleensä niukat, mutta heillä on tämän vastapainoksi muita väestöryhmiä enemmän sopeutumiskykyä. He ovat usein myös halukkaita uusien asumismuotojen kokeilemiseen. Yksin asuvien nuorten asunnolleen asettamista toivomuksista ei vielä voida puhua vakiintuneina yleisinä vaatimuksina. Vaihe koetaan siirtymäkaudeksi, jolloin tavallisesti eletään vuokra-asunnossa, hankitaan ensimmäisiä huonekaluja, ansaitaan ja säästetään tulevaisuutta varten. Tässä elämänvaiheessa muuttaminen on yleisintä. Asunnon vähimmäisvaatimuksena pidetään sitä, että se tarjoaa nukkumispaikan, työskentelytilan, pesupaikan, keittomahdollisuuden ja ruokailutilan sekä oleskelutilan. Hyvä huomio on, että pienelle ruokakunnalle tarkoitettun asunnon ruokailu- ja oleskelutilat tunnutaan mitoitettavan ikäänkuin yksineläjä ei koskaan kutsuisi kotiinsa enempää kuin pari vierasta kerrallaan. Ulkopuolisten kontaktien tarve on kuitenkin usein juuri yksinasuvilla suurempi kuin muilla. Heidän kannaltaan saattaisi asuminen jonkin kiinteämmän asuinyhteisön osana olla tämän vuoksi nykyistä, yleensä jossain määrin eristävää asumistapaa huomattavasti parempi ratkaisu.

Lapseton nuoripari on vielä hyvinkin sopeutumiskykyinen asujayksikkö. On silti varsin tavanomaista, että asunnon edellytetään tarjoavan myös jonkinlaiset sisäiset eristäytymismahdollisuudet häiriöttömälle opiskelulle tai työskentelylle. Tilaratkaisujen tulisi mainituissa tapauksissa olla pinta-alaltaan tiukkoja ja asuntojen niukasti varustettuja. Puutteellisuudet olisi samanaikaisesti kuitenkin voitava korvata yhteistilojen ja -palveluin. Eräänä käyttökelpoisena ratkaisuna Kahri ym. (1994, 363) pitää tässäkin elämänvaiheessa yhteisöasumismuotoja.

Asuntola-asumista koskevat näkemykset ovat vuosien kuluessa vaihdelleet melko voimakkaasti. 1970-luvun alussa luovuttiin asunhotellimaisista ratkaisuista, joissa asukkaan käytössä oli vain huone ja siihen liittyvät saniteettitilat; keittiö- ja seurustelutilat olivat yhteisiä. Lähinnä taloudellisin perustein on opiskelija-asuntoja toteutettu kaksioina tai joskus kolmioina asuntoja, jotka soveltuvat sekä perheen että kahden yksinasujan käyttöön. On todennäköistä, että myös opiskelija-asumiseen olisi yhteisöasumisesta löydettävissä uusia, ennakkolullottomampia ja myös taloudellisempia ratkaisumahdollisuuksia. Suurempaa yhteisöllisyyttä edustavien opiskelija-asuntojen myöhemmin tapahtuva vuokraus muille, lähinnä nuorille ruokakunnille, ei ilmeisesti sekään enää kohtaisi yhtä suuria vaikeuksia. Esimerkiksi avioliitto ja opintojen päättäminen on edellyttänyt opiskelijan muuttoa uuteen asuntoon. Tässä suhteessa olisi kuitenkin suotavaa lisätä joustavuutta. Pidentämällä hie-man ko. asumisvaihetta voitaisiin jo seuraavan asunnon osalta saavuttaa parempi elämisen taso ja näin vähentää muuttotarpeita lasten ollessa pieniä.

Horelli (1981, 229) tiivistää, että ympäristöt on suunniteltu ja rakennettu pääasiallisesti yhtä elämänvaihetta - tervettä aikuisuutta varten. Ympäristöt myös toimivat ja niitä hallitaan aikuisten ehdoilla. Aikuisille on ominaista ympäristön monipuolinen ja sujuva käyttö, eivätkä he välttämättä ole sidoksissa lähiympäristöön, vaan koko "maailma" voi olla heidän toimikenttänään. Vanhuus on lapsuuden ohella toinen elämänvaihe, jolloin riippuvuus lähiympäristöstä kasvaa. Tavoitteena on että vanhuksat voisivat asua mahdollisimman pitkään omassa asuinympäristössään. Se edellyttää avoimuuden kaltaisia palveluja, mutta myös toimivia asuinyhteisöjä, jotka voivat ottaa vanhuksen jäsenekseen ja siten rikastuttaa hänen elämäänsä. Tasapainoisessa yhdyskunnassa on koko elämänsä edustettuna. Samoin pitäisi olla eri vaiheita, myös siirtymävaiheita, tukevia ympäristöjä.



Kuva 7, <https://clipartfest.com>

3 Asuminen ja ympäristö

3.1 Asuntosuunnittelusta

Asumismuodosta puhuttaessa käsitellään ihmisen elämäntavan ja asumisratkaisun subjektiivista vuorovaikutusta. Kehityksen tuloksena on syntynyt asumismuotoja, joita kuvaavat esimerkiksi ilmaisut kuten kerrostalosasuminen, lähiöasuminen, kaupunkiasuminen, maaseutu-asuminen, asuntola-asuminen ja omakotiasuminen. Kuhunkin ilmaisuun liittyy mielikuva siitä, minkä tyyppisissä rakennuksissa asutaan, kuinka suhteet ympäristöön on järjestetty, miten asumistoiminnot suoritetaan ja millaista ihmisten keskinäinen kanssakäynti on. Asumismuodon käsite ei ole irrallinen, vaan kytkeytyy aina elämäntapaan. Asumismuoto on eräs elämäntapaa ilmentävä muuttuja, jota kuvaavat tietyt sosiaaliset ja toiminnalliset suhteet. Toimintasuhde on muuttuja, jolla kuvataan asuntojen välisiä toiminnallisia riippuvuuksia. Tässä suhteessa ratkaisevassa asemassa on asumistoimintojen yksityisyys- ja yhteisyysaste. Asumisen muototavoite perustuu yleensä asukkaan yksilöllisiin tarpeisiin ja mieltymyksiin, eikä eri asumismuotojen laatua tämän vuoksi voi verrata. Mieltymysten lisäksi asumismuodon valintaan vaikuttavat tarjonta sekä asukkaan resurssit. (Kahri ym. 1994, 163.)

Asuntoarkkitehtuuri ja -suunnittelu -kirjassa (Kahri ym. 1994) mainitaan myös asumismuodon kannalta eräänä keskeisimpänä muuttujana asunnon hallintamuoto. Kyseeseen voi tulla omistus, vuokraus tai jokin näiden välimuoto. Sijaintitekijä kuvaa niitä lähtökohtaeroja, joita asuntojen erilaiset sijaintipaikat aiheuttavat. Kaupunkikeskusta, uusi lähiö ja syrjäinen haja-asutusalue tarjoavat kaikki erilaiset lähtökohdat asumiselle ja elämiselle. Asuntosuunnittelussa ei juurikaan oteta huomioon seudullisia tapaeroja, rakentaminen tapahtuu koko maassa lähes samoilla teknisillä ja toiminnallisilla malleilla. Eräät selvitykset antavat kuitenkin aiheen olettaa, että asumiskäyttäytymisessämme edelleen esiintyy eroja, jotka voisivat heijastua myös asuntosuunnitelmissa. Myös rakennusteknisissä vaatimuksissa sekä maise- ja ympäristökysymyksissä lähtökohdat vaihtelevat alueittain varsin paljon. Kirjoittajien mukaan nämä eroavuudet voisivat olla lähtökohtina omaleimaisille uusille asumismuodoille.

Asunto on asumistoimintojen suorituspaikaksi suunniteltu tilakokonaisuus, jonka mitoitus, muoto ja yhteydet on määriteltävä toimintojen perusteella. Toiminnan ja sille osoitetun tilan suhdetta ei yleensä pidä järjestää siten, että toiminta on suoritettavissa vain yhdellä tavalla, vaan huonetilalle tulee tavallisesti ajatella myös vaihtoehtoisia käyttötapoja. Käyttöä koskeva vaihdannaisuuden vaatimus on eri tilojen kohdalla erilainen: saniteetitilojen käyttö esimerkiksi on vain vähän tai ei lainkaan vaihdannaista, kun makuuhuoneissa tulisi olla muutama kalustusmahdollisuus ja oleskelutiloissa jo useita. Vaihtoehtoisuutta voidaan parantaa sopivalla mitoituksella sekä harkituilla ovien ja kiintokalusteiden asettelulla. Yleensä tilaratkaisun yleispätevyys, käyttötarkoituksen valinnaisuus sekä kalustusvariaatioiden runsaus edellyttävät kuitenkin väljää mitoitusta. Esimerkkinä suureen yleispätevyyteen pyrkivästä asuntosuunnittelusta Kahri ym. (1994, 177) mainitsee 1960-luvun aravatuo-tannon, jonka ohjeissa tähdättiin mm. lähes saman kokoihin huoneisiin, joiden käyttötarkoitusta ei olisi eriytetty. Tällainen periaate johtaa kuitenkin helposti ikäviin interiööreihin sekä huoneisiin, jotka käyttötilanteissa osoittautuvat yli- tai alimitoitetuiksi. Kuten mitoituksen väljentäminen, myös toimintojen eriyttäminen omiin tiloihinsa lisää pinta-alan tarvetta. Tällä taas on voimakas vaikutus asunnon hintaan.

“Asumisen muototavoite perustuu yleensä asukkaan yksilöllisiin tarpeisiin ja mieltymyksiin, eikä eri asumismuotojen laatua tämän vuoksi voi verrata. Mieltymysten lisäksi asumismuodon valintaan vaikuttavat tarjonta sekä asukkaan resurssit.”

Keskeisimmät asunnon tiloja sekä niiden muotoa ja mitoitusta koskevat suunnittelumääräykset Suomen rakentamismääräyskokoelman mukaan (G1 Asuntosuunnittelu. Määräykset ja ohjeet 2005):

- Asuinhuoneen lattian tulee olla pääikkunaseinän kohdalla olevan maanpinnan yläpuolella. Osa huoneiston asuinhuoneista voidaan kuitenkin mainitulta osin sijoittaa vähäisessä määrin maanpinnan alapuolelle

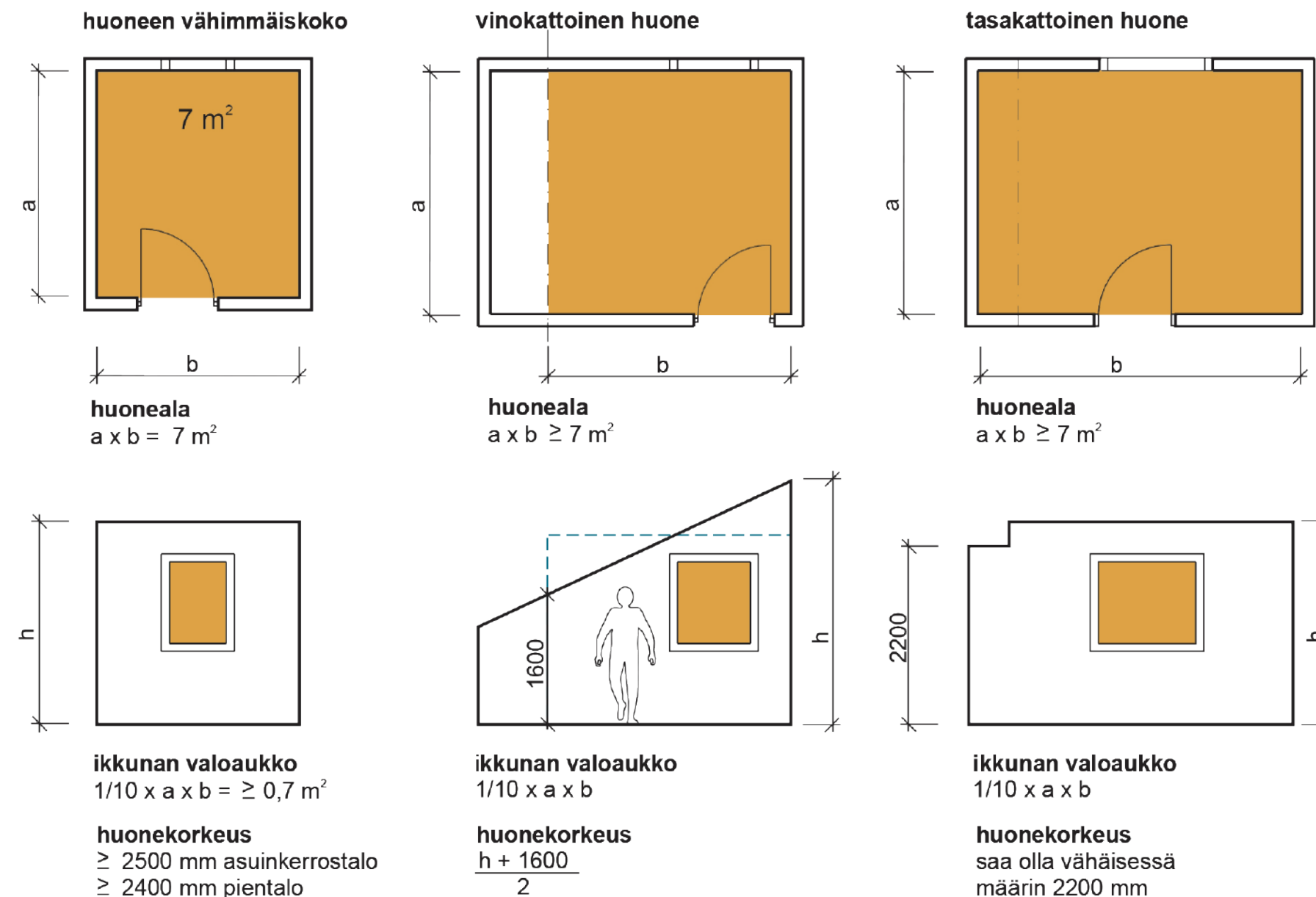
- Asuinhuoneen pääikkunan edessä tulee olla vapaata tilaa ainakin vastapäisen rakennuksen korkeuden verran, ellei asemakaavasta muuta johdu. Etäisyyden tulee kuitenkin aina olla vähintään kahdeksan metriä

- Asuinhuoneen ikkunan valoaukon on oltava ainakin 10% huoneen pinta-alasta. Asuinhuoneen ikkunan tulee olla välittömässä yhteydessä ulkoilmaan. Luonnonvalo osaan asuinhuoneista saadaan kuitenkin järjestää toisen, valokatteella tai muulla valoa läpäisevällä rakennusosalla rajatun tilan kautta.

- Asuinhuoneiston huoneistoalan tulee olla vähintään 20 m²

- Asuinhuoneen vähimmäisala on 7 m²

- Asuinhuoneen huonekorkeuden tulee olla vähintään 2500 mm ja pientalossa vähintään 2400 mm. Asuinhuoneen vähäisen osan sisäkorkeus voi olla pienempikin, ei kuitenkaan alle 2200 mm. Jos huoneen sisäkatto poikkeaa vaakasuorasta, huonekorkeus määritetään huonealan keskikorkeutena. Huonealaan ei lueta 1600 mm matalampaa tilaa.



Kuva 8, RT 93-10923 Asuntosuunnittelu yleistä

Yksittäiset huoneratkaisut perustuvat ennen muuta toimivuusvaatimuksiin. Tilamitoituksessa on lisäksi otettava huomioon huoneiden muoto sekä tähän liittyen mittasuhteet ja aukotus. Lisäksi on varmistettava ratkaisujen vaarattomuudesta. Käytön kannalta edullisia ovat huoneet, joiden mittasuhteet ovat lähellä neliöitä ja jotka saavat valoa pidemmältä sivultaan. Huoneen suhteet sekä ovien ja ikkuna-aukkojen sijoitus on kaikissa tapauksissa tutkittava toimintojen sijoittelun ja kalustuksen avulla. Tilat, kalusteet ja varusteet tulee sovittaa ihmisen mittoihin ja liikkeisiin. Liikuntaesteiset huomiointtavassa mitoituksessa keskeinen tekijä on pyörätuoli: suositeltavana koko asuntokannan perusvaatimukseksi voi pitää sitä, että pyörätuolin käyttäjä pystyisi ilman merkittäviä vaikeuksia vierailemaan kenen tahansa luona. Kaikkiin rakennuskohteisiin tulisi myös suunnitella asuntoja, jotka ilman suurempia muutostöitä soveltuisivat pyörätuolia käyttäville asukkaille. Tällaisten huoneistojen lisävaatimuksia ovat ennen muuta sopiva sijainti ja saavutettavuus. Vammaisen asukas saattaa vamman laadusta riippuen tarvita avukseen myös runsaasti apuvälineitä ja normaalista poikkeavia kalustusjärjestelyitä. (Kahri ym. 1994, 180.)

Ehkä tulevaisuudessa tilat, kalusteet ja varusteet mukautuvat ihmisen liikkeisiin ja mittasuhteisiin? Erilaisia käyttäjäryhmiä varten ei tarvittaisi poikkeusjärjestelyitä esimerkiksi kalustuksen suhteen, vaan mukautuvuus palvelisi useita erilaisia käyttäjäryhmiä. Näin välttyttäisiin myös tietynlaisten käyttäjien leimaamiselta ja heidän puutteidensa korostamiselta. Anneli Junton toimittamassa Asumisen unelmat ja arki -kirjassa (2010, 206) todetaan, että esteettömien ja saavutettavien asumisen ratkaisujen merkitys korostuu väestön ikääntyessä. Esteettömien ratkaisujen esitetään keskittyvän yhä usein fyysisiin ja funktionaalisiin ominaisuuksiin muiden ominaisuuksien jäädessä ideologiselle tasolle. Yksi vaihtoehto nykytilanteen kehittämiseksi olisi kirjan mukaan kokonaisvaltaisen käyttökokemuksen huomioiminen, jolloin esteettömissä asumisratkaisuissa kiinnitettäisiin huomiota myös käyttäjien identiteettiin ja elämäntapaan liittyviin tekijöihin. Tällöin ratkaisut eivät olisi leimaavia erityisratkaisuja, vaan houkuttelisivat laajempia käyttäjäryhmiä, joita yhdistää esimerkiksi samankaltainen elämäntapa.

Väestön ikääntymisen vuoksi esteettömän asumisen merkitys on nousemassa aiempaa tärkeämmäksi. Lähitulevaisuudessa yhä suurempi osa ihmisistä kohtaa fyysisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvia haasteita jokapäiväisessä elämässään ja esteettömien ratkaisujen kysyntä asuinympäristössä kasvaa. Lisäksi esteetön ympäristö mahdollistaa turvallisen ja miellyttävän asumisen myös muille kuin vammaisille tai ikääntyneille.



Kuva 9, <http://inspired-architecture.blogspot.fi>

Asuntointeriööristä puhuttaessa on kyse sisätilojen rakennustaiteellisesta käsittelystä - siitä yleisvaikutelmasta, jonka huoneiden suuruus ja muoto, käytetyt materiaalit ja kiinteä sisustus määrittelevät. Valmiin asuntointeriöörin kannalta olellisen tekijän muodostaa kalustus, joka on asukkaille aina erittäin henkilökohtainen asia. Tämän vuoksi suunnittelijan tulee pyrkiä ennen muuta siihen, että asuntointeriööri tarjoaa riittävän monia erilaisia sisustusmahdollisuuksia. Asuntojen suhteellisen pieni koko asettaa omat rajoituksensa interiöörin taiteelliselle käsittelylle, mutta tiloille on kuitenkin aina pyrittävä antamaan niiden funktion mukaista luonnetta. Yksityisyyttä edellyttävissä tiloissa tulisi tavoitella suojaisaa tai turvallista vaikutelmaa, esimerkiksi pienehköin ikkuna-aukoin. Aukotus tulisi hoitaa siten, että syntyy helposti kalustettavia nurkkauksia. Yhteiset oleskelutilat tulisi käsitellä väljemmin ja pyrkiä avaamaan ne visuaalisin keinoin myös ulospäin. Interiöörisuunnittelun tulisi tapahtua funktionaalisten vaatimusten määrittelemissä puitteissa. (Kahri ym. 1994, 343.)

Hyvän asuntointeriöörin eräs tunnusmerkki on huolellisesti ja hyvällä maulla suoritettu materiaalinkäsittely. Avoimuuden ja väljyyden tuntuun pyrittäessä suositetaan yleensä tasaisia vaaleita seinä- ja kattopintoja, joita voidaan elävöittää käyttämällä yksityiskohdissa tai tietyissä interiöörin osissa luonnonmateriaaleja. Kuvioitut ja tummat seinäpinnat pienentävät tilavaikutelmaa, samoin luonteeltaan voimakkaat, suurina pintoina käytetyt materiaalit. Asukkaan persoonallisuuden ilmaisemiseksi on yksityisempiin tiloihin, kuten makuuhuoneisiin, varsin perusteltua esittää vaihtoehtoisia materiaaleja. Asunnon lattiamateriaalin valinta voi perustua tilojen toiminnallisiin vaatimuksiin tai esimerkiksi haluun synnyttää jatkuvan sisätilan vaikutelmaa. Saman lattiamateriaalin jatkaminen vaikkapa ruokailutilasta ulko-oleskelutilaan liittyy nämä perustasolla selvästi toisiinsa. Eri tilojen väliset materiaalinvaihdot sen sijaan toimivat visuaalisina eriyttäjinä. Yhteenvetona voimme todeta, että nykyaikaisissa varsin pienissä asunnoissa on perusteltua käyttää vaaleita pintoja ja materiaaleja väljyyden tunnun lisäämiseksi. Suunnitteluvaiheessa on erityistä huomiota kiinnitettävä yhdessäoloa palvelevien tilojen miellyttävyyteen sekä niiden luontevaan ulkotilasuhteeseen. (Kahri ym. 1994, 343.)

Ulkotilat on jo suunnitteluvaiheessa ymmärrettävä asunnon erääksi oleelliseksi osaksi. Ulkotilojen miellyttävyyttä lisääviä tekijöitä ovat esimerkiksi pergolat, tuuliseinämät, talvipuutarhat ja viherhuoneet. Asunnon ulkotilat tulee jäsenöidä myös funktioiden mukaan. Asukas tarvitsee suojaisia vilvoittelu- ja kuivatustiloja, puoliavoimia ruokailu- ja seurustelutiloja sekä avoimia leikki- ja pelitiloja. (Kahri ym. 1994, 347.)



Kuva 10, <https://www.instagram.com>

Kasvillisuudella on merkitystä lähiympäristön ja ulkoti-
lojen vihreyttäjänä - sekä tietenkin myös sisätilojen elä-
vöittäjänä. Asuntosuunnittelijan kannalta oleellisin nä-
kökohta on kasvillisuuden käyttö rakennustaiteellisena
elementtinä. Kasvien vaikutus voi lähiympäristön tasolla
olla varsin monitahoinen. Kasvit, eritoten puut, tasaa-
vat lämpötiloja ja lämmönvaihteluita. Lehtipuut ovat
varjostuksen ja lämmön tasaamisen kannalta havupui-
ta edullisempia pihapuita, koska ne keväisin ja syksyisin
päästävät säteilyn lävitseen, mutta suojaavat kuumina
kesäpäivinä tehokkaasti. Puiden liiallista istuttamista on
pimennyshaittojen vuoksi vältettävä varsinkin ahtailla
pihoilla. Kasvit tarjoavat myös tuulensuojaa, mikäli ne on
istutettu sopivan tiheisiin ryhmiin. Paras tuulensuoja on
sellainen, joka päästää osan ilmavirroista lävitseen. Suo-
jan taakse ei tällöin synny pyörteitä, tiiviit pensastot ja
pensasaidat ovat suositeltavimpia. Piha-alueilla kasvien
ehkä merkittävin käyttömotiivi on pöly- ja näköhäiriöi-
den lieventäminen ja eliminointi. Sopivasti sijoitetuilla
istutuksilla voidaan katkaista häiritsevät näköyhteydet.

Vaikka lehvästöillä ja pehmeillä kasvimassoilla ei me-
lua pystytäkään torjumaan, vaimentavat ne hälyä jon-
kun verran. Kasvit sitovat pölyä, nokea ja muita ilman
epäpuhtauksia, käyttävät hiilidioksidia ja tuottavat hap-
pea. Vaikka yhden asuntopihan kasvistolla ei vielä olisi-
kaan kovin suurta ekologista vaikutusta, on huomatta-
va, että kasvit voivat alueellista kokonaisuutta ajatellen
muodostaa jo erittäin merkittävänkin ympäristötekijän.
Kasvillisuuden avulla voidaan yhteisten oleskelu- ja si-
säntulotilojen vetovoimaa lisätä ja tilallisia ominai-
suuksia selventää. Kasvien avulla voidaan pihoille an-
taa omaleimaisuutta ja tunnistettavuutta sekä eritellä
pihan toiminta-alueita toisistaan. Useimmille asukkaille
kasvit tuottavat esteettistä iloa. Luonnonelementti lisää
yleensä aina rakennetun ympäristön vaihtelevuutta, ja
kasvien tulisikin kasvatapansa puolesta olla mielenkiin-
toisia ja säilyttää perusluonteensa myös ollessaan leh-
dettömiä. Vuodenaikojen kierto ja luonnon läheisyys on
helpointa kokea kasvien avulla. (Kahri ym. 1994, 349.)

Kahrin ym. (1994, 321) mukaan miellyttäväksi koettu
asuinympäristö voi käytännössä olla hyvinkin monenlai-
nen. Tietyissä onnistuneissa kohteissa ovat eri ihmisten
näkemys toisaalta kuitenkin varsin samansuunta-
isia, mikäli heidän kulttuuritaustansa eivät kovin jyrkästi
poikkea toisistaan. Kirjoittajien mukaan viimeainittu

seikka antaa varsin hedelmällisen lähtökohdan asunto-
arkkitehtuurin suunnan tarkastelulle. Voimme sanoa,
että arkkitehtuurin tulisi jollain tavalla heijastaa yh-
teiskuntamme keskeisiä arvoja ja ilmaista fyysisellä ra-
kenteellaan oman kulttuurimme olemusta. Ympäristön
visuaalisella struktuurilla tulisi olla yhteyksiä myös ai-
kamme ihmis- ja yhteiskuntakäsitykseen. Vaikka yksilön
ja yhteisön suhteet ovatkin kiistelty polittinen muuttuja,
kirjassa esitetään että voimmekin kuitenkin yleisellä ta-
solla olla verraten yksimielisiä eräistä pääperiaatteista:
yksilöllä tulee olla tietty vapaus omien tavoitteidensa
toteuttamiseen ja toisaalta tietty vastuu ja velvollisuus
yhteiskuntaa kohtaan.



Kuva 11, <https://www.e-architect.co.uk>

3.2 Yhteisöasumisen mahdollisuudet

Anneli Juntto toteaa Asumisen unelmat ja arki -kirjassa (2010, 113), että asukkaiden tarpeet yksityisyyteen ja naapureiden vuorovaikutukseen vaihtelevat. Yhteisöllinen arki voi tutkimusten mukaan vahvistaa asukkaiden hyvinvointia jos yhteisöllisyys on vapaaehtoista, sopivasteista, oikeantyyppistä ja yksilöllä on mahdollisuus itse säädellä, milloin on toisten asukkaiden seurassa. Ympäristöpsykologiassa korostetaan, että ihmisen toiminta on jatkuvaa tasapainoilua itsenäisyyden ja erillisyyden sekä toisaalta tarvitsevuuden ja läheisyyden pyrkimysten välillä. Mahdollisuus kontrolloida omaa yhteisöllisyyden astettaan on tärkeää psyykkiselle hyvinvoinnille. Joskus yhteisöllisyyteen antautuminen vaatii yksityisyyttä ja päinvastoin. (Horelli 1981; Aura, Horelli & Korpela 1997).

Juntto esittää, että moni asukas arvostaa arkista yhteisöllisyyttä asuinympäristössään. Niin sanottujen heikkojen sosiaalisten siteiden – arjen kevyen yhteisöllisyyden – sanotaan luovan hyvinvointia ilman velvoitteita. Yhteisöllisyys voi tuoda mukanaan myös käytännön etuja, esimerkiksi naapuriapua. Kirjoittaja haastaa miettimään entistä asukasystävällisemmän urbaanin ympäristön kehittämisen osana myös uudenlaisia kevyen yhteisöllisyyden paikkoja: mikä houkuttelisi yhteissaunaan oman huoneistosaunan sijaan, miten rappukäytävä voisi kehittyä arjen kohtauspaikaksi, miten pihapiirejä voitaisiin suunnitella niin, että ne edistäisivät asukkaiden kohtaamista, millä ehdoilla lasten itsenäinen liikkuminen asuinalueella voi toteutua ja miten asuinalueelle kehittyä jaetun vastuuntunteen kulttuuria?

Kahrin ym. (1994, 365) mukaan on ilmeistä, että ydinperheeseen perustuvaa ratkaisumallistoa tulee täydentää muilla yhteiselämän muodoilla. Kaikilla ihmisillä tulisi olla mahdollisuus kuulua johonkin ryhmään, joka voi antaa heille sosiaalista ja emotionaalista turvaa. Yhteisöasumisen kehittäminen on myös motivoitua, koska ydinperheen merkitys on jatkuvasti vähentynyt ja ruokakuntien koko pienentynyt. Yhteisöllinen ratkaisu säästää myös käyttökuluihin ja investointeihin sidottavia yksityisiä voimavaroja. Se voi myös vähentää ihmisten eristäytyneisyyttä ja estää

keskinäistä sosiaalista vieraantumista. Heterogeeninen rakenne olisi yhteisön luonnetta ajatellen rikastuttava piirre. Se lisäisi yhteisön toleranssia ja olisi lastenkasvatuksen kannalta myönteinen tekijä. Jotta ryhmä käytännössä toimisi, on sen jäsenten kuitenkin suhtauduttava oleellisiin arvoihin samansuuntaisesti, ajateltava tietys- sä mielessä samoin.



Kuva 12, <https://www.dezeen.com>

Yhteisöasumiseen liittyviä keskeisiä käsitteitä ovat (Kahri ym. 1994, 366):

- **ydinperhe** (äiti, isä ja lapsia)
- **suurperhe** (yhteistaloudessa elävä perhe, joka koostuu useammasta ydinperheestä, esim. eri sukupolvet)
- primääriryhmä (läheistä yhteiselämää viettävä ryhmä (joko ydin- tai suurperhe)
- **sekundääriryhmä** (tuttavien, työkavereiden yms. muodostama ryhmä)
- **kollektiivi** (erilaisten primääriryhmien ja yksilöiden yhteenliittymä)
- **kollektiiviasuminen** (perustuu myös yhteisyydelle eikä vain palveluiden hankinnalle)
- **yhteisöasuminen** (yhteisyyden asteesta riippumatta kaikki asumismuodot, jotka ovat yhteisöllisempiä kuin tällä hetkellä perinteisiksi koetut asumismuodot)

Eriasteisia kollektiiveja voidaan ryhmitellä yhteisyys-yksityisyys -vaihtelun mukaan. Yhteistilojen laajentumisessa ydinasunto pienenee. Tyypillisimpiä ratkaisumalleja ovat (Kahri ym. 1994, 367):

1) Sovelletaan nykyisten normaaliasuntojen kaltaisia asuntoja. Rakennetaan yhteistiloja vain vähäisessä määrin, esimerkiksi huoltoa, saunomista ja lasten leikkitoimintaa varten

2) Supistetaan asuntojen yksityistiloja. Rakennetaan keittiön ja olohuoneen sijasta vain keittokomero, ruokapaikka ja pieni istuinryhmälle riittävä soppi. Kasvatetaan ryhmätilojen määrää järjestämällä ruokailua, oleskelua ja lastenkasvatusta varten omia tiloja

3) Hävitetään yksityisasuntojen omat yleistilat kokonaan. Järjestetään jokaiselle vain eristäytymiseen tarvittava vähimmäistila ja rakennetaan kaikki muu yhteisenä.

Täydellinen kollektiiviratkaisu, jossa ei olisi lainkaan yksityistiloja, on teoreettisesti tarkastellen mahdollinen. Käytännössä tällainen yhteisö ei kuitenkaan toimisi. Kollektiivia ja sen toimintaa suunniteltaessa on tiedotettava kollektiivin eri kehitysvaiheiden oleellimmat piirteet: yhteisöön liittyessä päämotiveja ovat yhteisyyden luomat psykologiset ja sosiaaliset odotukset sekä käytännölliset ja taloudelliset hyötynäkökohdat. Kollektiivin toimiessa saattaa ongelmatilanteita syntyä sekä sen sisällä että sen suhteessa ympäristöön. Yksityisyyden turvaamispyrkimykset, läheisen kanssakäymisen synnyttämät häiritteijät sekä halu eristäytyä ulkomailmasta ovat yleisimpiä ongelmanaiheuttajia. (Kahri ym. 1994, 367.)



Kuva 13, <https://www.dezeen.com>

3.3 Ympäristöpsykologian näkökulma asumiseen

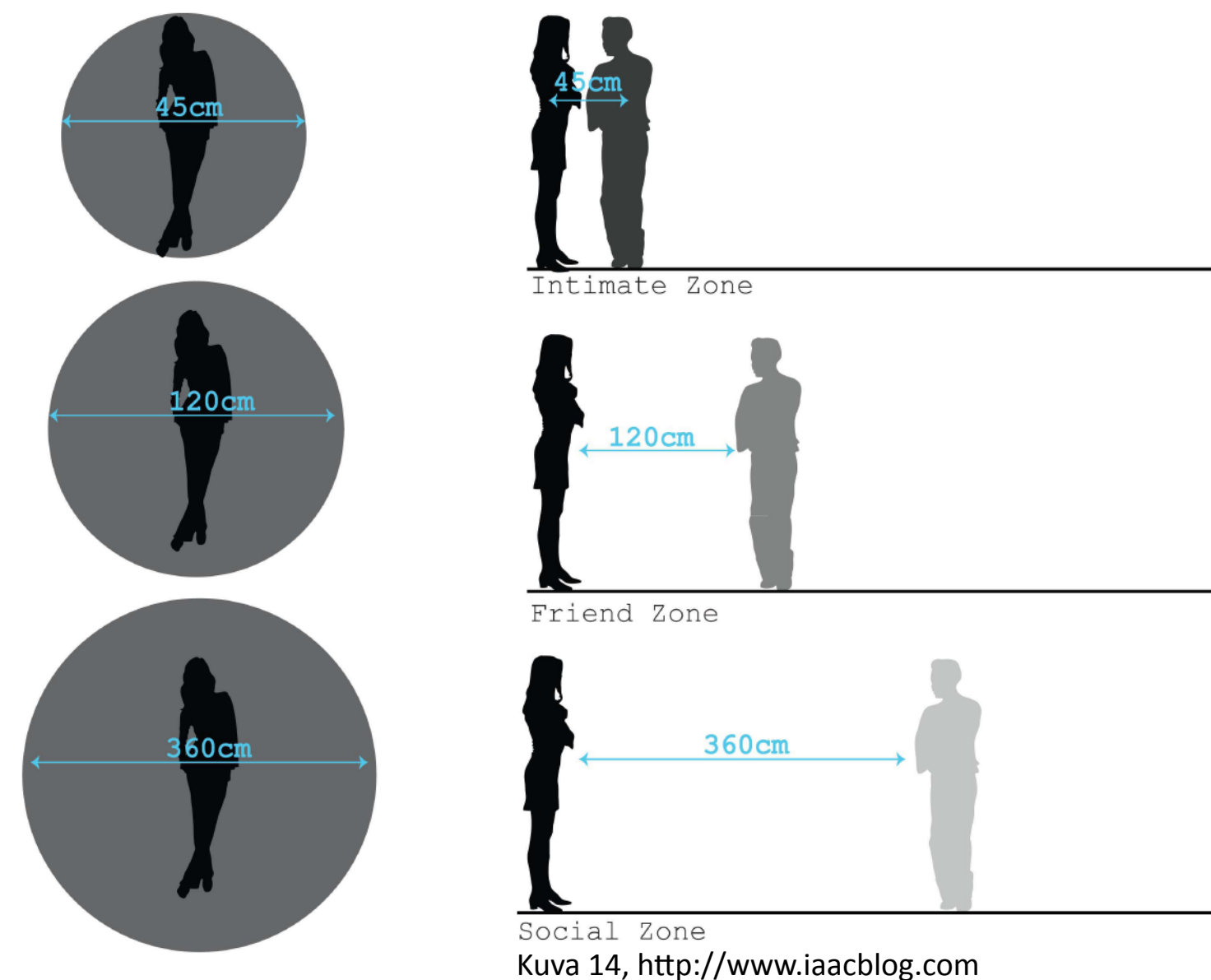
Ympäristöpsykologia on tieteenala, joka selvittää ihmisen ja tämän sekä aineellisen että sosiaalisen ympäristön vuorovaikutusta. Tutkimuskohteena on ihmisen vuorovaikutus luonnon ja rakennetun ympäristön kanssa yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasolla. Ympäristöpsykologiassa ihminen nähdään ympäristössään aktiivisena, tavoitteellisena toimijana ja suunnittelussa ihminen kohdataan vastuullisena subjektina passiivisen objektin sijasta. Rakennus tai ympäristö nähdään valmiin tuotteen sijasta muuntuvana prosessina, johon käyttäjät voivat vaikuttaa. (Horelli 1981, 56.)

Horelli (1981, 56) kuvaa ympäristöä järjestelmänä, joka koostuu monimutkaisella tavalla toisiinsa nivoutuneista fyysisistä, sosiaalisista ja kulttuurisista elementeistä. Ympäristö ei kirjoittajan mukaan ole suoraan ihmistä määräävä eli determinoiva, vaan se tarjoaa valinnan mahdollisuuksia, joista jotkut ovat tietyissä fyysisissä ympäristöissä todennäköisempiä kuin toiset. Fyysinen ympäristö esitetään eräänlaisena näyttämönä, joka voi edistää tai jarruttaa toimintaa. Rajoitetut ympäristöt kuten laitokset pystyvät determinoimaan vähän resursseja omaavia ihmisiä. Yleensä fyysisen ympäristön vaikutus on välillistä, psyykkisesti tulkittua tai sosiaalisesti välitettyä. Ihmisen kuvaillaan myös elävän ikään kuin kahdessa maailmassa, fyysis-emotionaalisessa sekä käsitteellisessä, mikä edellyttää myös ympäristöltä karkeahkoa kahtiajakoa: on oltava toisaalta turvallisia, käsiteltäviä ja hallittavia territorioita lähiympäristössä eli prokseemisessa tilassa ja toisaalta valinnaisuutta tarjoavaa julkista eli disteemistä tilaa.

Ympäristön kokemisen esitetään sisältävän ympäristön välittömän havaitsemisen jossa ympäristöstä saatu tieto otetaan vastaan, tiedonkäsittelyn ja arvioinnin jossa tiedot punnitaan esimerkiksi arvojen tai ihannemielikuvien perusteella. Havaitsemisen aktiivista luonnetta sekä ympäristön määrittelyä ja kokemista toiminnan kautta korostetaan. Toiminta vaikuttaa mielikuvien lisääntymiseen ja eriytymiseen. Havaittu ympäristö käsitetään laaja-asteiseksi mielikuvaksi, joka voi olla vääristynyt ja yksinkertaistettukin. Ne kuitenkin auttavat maailman hahmottamisessa. Mielikuvat ovat sekä yksilöllisiä että tietyille ryhmälle tai kulttuurille yhteisiä. Suunnittelu on ihannemielikuvien visualisoimista. Samoin rakennettua

ympäristöä voidaan tarkastella ihannemielikuvien toteutuksena. On olemassa erilaisia tapoja kokea ympäristö, kuten ympäristö ensisijaisesti fyysisenä paikkana, minän jatkeena, sosiaalisena järjestelmänä, emotionaalisenä territoriona sekä toiminnan kenttänä. Ympäristön kokeminen riippuu ihmisen ympäristöllisestä taustasta ja roolista. (Horelli 1981, 96.)

Vasta kun tila jäsenetään ja tehdään merkitykselliseksi muodostuu siitä paikka. Paikat koostuvat fyysisistä ominaisuuksista, niiden puitteissa tapahtuvasta toiminnasta sekä käyttäjien erilaisista käsitejärjestelmistä. Samastuminen paikkaan on sidoksissa ihmisen kokonaisuidentiteettiin. Fyysinen ympäristö on aina sidoksissa sosiaalisiin, taloudellisiin, poliittisiin ja yhteiskunnallis-kulttuurilleihin tekijöihin, joihin arviointikriteerit voivat perustua. Kriteerit ovat myös sidoksissa siihen, kenen perspektiivistä kulloinkin on kyse. Siten ympäristön 'hyvyys' on arvoväritteinen ilmiö, joka syntyy eri käyttäjäryhmien ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta. (Horelli 1981, 97.) Tämä on varmasti syytä ottaa huomioon myös tulevaisuuden asumista pohdittaessa.



Ihminen viestii sekä sosiaalisen että aineellisen ympäristön kanssa. Viestintä voi tapahtua verbaalisesti mutta myös sanattomasti eleinä, ilmeinä, tilan käyttönä sekä ympäristön muokkaamisena. Toiminta ympäristössä jättää siihen jäljet, jotka voivat vähitellen muodostua ihmiselle merkityksellisiksi ja voivat saada symbolisen arvon. Symbolit eivät ole esineissä itsessään, vaan ne ovat yleensä opittuja. Personalisoinnilla ihminen leimaa oman persoonansa tai henkilökohtaisen puumerkinensä ympäristöön. Personalisointi edesauttaa ympäristön viihtyisäksi kokemista ja liittyy itseilmaisuuksiin, esimerkiksi oman minän vahvistamiseen sekä rajojen määrittelyyn. Sillä pyritään viestimään myös toisille omasta asemasta ja oman tai ryhmäterritorian rajoista. Personalisoinnin kieltäminen ilmenee usein vandalismina, ympäristöön kohdistuvana ilkeänä. Törkeää vandalisminä esitetään oireeksi ympäristösuhteen häiriöstä. Mielenkiintoista on, että Horelli (1981, 133) ei vandalismin vastustamiseksi kehota turvautumaan ainoastaan rankaisutoimiin, vaan rohkaisee käyttämään erilaisia niin fyysisen kuin sosiaalisenkin suunnittelun keinoja. Horelli myös huomauttaa, että itesuunnittelulla on saatu sosiaalisen asuttavuuden kannalta hyviä kokemuksia, ja sillä on perustellut teoreettiset edellytykset luoda mielenterveitä tukevia asuinyhteisöjä ja kirjavaa kulttuuria.

Kulttuuri, toiminnan luonne ja tavoitteet, persoonallisuustekijät sekä tilan rakenne ja ominaisuudet säätelevät ihmisen tilallista ja sosiaalista sosiospatiaalista käyttäytymistä. Sosialisatiossa ihminen oppii yhteisönsä ja kulttuurinsa tavat sekä sen, miten aineellista ympäristöä tulee käyttää. Ympäristöpsykologian käsitteissä henkilökohtainen tila, territoriaalisuus ja ahtaus yhdistyy ihmisen, tilan ja näiden vuorovaikutussuhde. Henkilökohtainen tila on näkymätön suojaava "kupla" organismin ja muiden välillä, ja siihen tunkeutuminen koetaan yleensä epämiellyttävänä. Aikuisella henkilökohtainen tila on melko vakio, mutta se muuntuu tilanteesta toiseen. On hyvä huomio, että henkilökohtainen tila osoittaa etteivät ihmisen tilalliset tarpeet rajoitu kehon piiriin. Ihmisen sosiaalisessa kanssakäymisessä on nähtävissä myös osittain kulttuurin ehdollistamia etäisyysvyöhykkeitä kuten intiimi-, persoonallinen-, sosiaalinen- ja julkinen etäisyys. Kanssakäymisen läheisyysaste on osittain sidoksissa etäisyyden määrään, mutta pelkkä fyysinen läheisyys ei takaa sosiaalista läheisyyttä. Sen lisäksi on oltava mm. funktionaalista läheisyyttä, ryhmien homogeenisuutta,

tarkoituksenmukaista organisoitumista ja yhteisiä tiloja. Kanssakäymistä voidaan tiloilla tukea ja edistää sekä myös hankaloittaa ns. seurahakuisilla ja seurapakoisilla tiloilla. Ihmisen territoriaalisuus sisältää yleensä ajatuksen omistamisesta, joka samalla suo mahdollisuuden tilan hallintaan. Se viittaa henkilön, perheen tai yhteisön kontrolloimaan alueeseen. Henkilökohtainen tila ja territorio eroavat siinä, että henkilökohtainen tila kulkee mukana, kun territorio on yleensä sidoksissa tiettyyn maantieteelliseen alueeseen. Henkilökohtainen tila myös liittyy ainoastaan yksilöön, kun territorio viittaa myös ryhmä- ja sitäkin suurempaan tasoon. Territoriaalisuutta todetaan usein osoitettavan personalisointina. Ahtautta kuvaillaan fyysisen ja psyykkisen tilan puutteen aiheuttamana stressikokemuksena, joka aiheutuu tilan puutteen yhdistyessä kontrolloimattomuuteen. Tätä kokemusta voidaan lievittää esimerkiksi suunnittelemalla ympäristötilanteita, joissa ihmisillä on mahdollisuudet kontrolloida ympäristöään, esimerkiksi osallistumalla välittömästi suunnitteluun. (Horelli 1981.)



Kuva 15, <https://fancy.com>

Käsitteissä yksityisyys, yhteisyys ja yhteisöllisyys yhdistyy fyysisten ja sosiaalisten tekijöiden vuorovaikutus. Yksityisyys on oman itsen ja primääriryhmän saavutettavuuden valikoivaa kontrolloimista. Yksityisyydessä on erotettavissa toivottu ja saavutettu yksityisyys, ja optimitilan saavuttamiseksi käytetäänkin erilaisia keinoja, verbaaleja, ei-verbaaleja sekä myös kulttuurisia mekanismeja. Eri kulttuureilla on eri kokoiset yksityisyyden piirit, mutta yksityisyys sinänsä on yleismaailmallinen ilmiö. Yksityisyyden ohella ihmiselle on tärkeää yhteisyys, mahdollisuus tuntea yhteenkuuluvuutta toisten ihmisten kanssa. Horellin (1981,181) mukaan on avoin kysymys missä määrin yhteisyys on tilaan sidoksissa. Asuinalueilla olisi yhteisyys toimivien asuin yhteisöjen muodossa kuitenkin toivottava ilmiö, etenkin kun perinteinen ydinperhe on kutistunut niin pieneksi, että se ei yksinään pysty tyydyttämään jäsentensä sosiaalisia tarpeita. Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan tilaan sitoutunutta sekundääriryhmien yhteisyyttä, joka ilmenee esimerkiksi hyvin toimivissa monipuolisissa paikallisyhdyskunnissa. Asuinalueet ovat lohkoutuneet ja yksipuolistuneet siinä määrin, että ne eivät täytä toiminnallisesti monipuolisen paikallisyhdyskunnan edellytyksiä. Asuin ympäristössä on mahdollisuus saavuttaa haluttu yksityisyys, mutta ei haluttua yhteisyyttä tai yhteisöllisyyttä. Jälkimmäisten puute merkitsee ahdistusta ja vieraantuneisuutta, kummatkin ovat passivoivia ja sairaalloisuutta edistäviä tekijöitä. Sen vuoksi suunnittelussa olisi löydettävä ratkaisuja, jotka lisäävät mielekkäitä toimintamahdollisuuksia ja samalla tukevat ihmisten sosiaalista järjestäytymistä.



Kuva 16, <http://design-milk.com>

4 Tulevaisuudentutkimus ja megatrendit

4.1 Tulevaisuudentutkimus tiedonalana

Rubin (2004) on kiteyttänyt osuvasti tulevaisuudentutkimuksen keskeisimmät sisällöt TOPI – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaalissa.

Tulevaisuudentutkimus on tiedonala, joka on luonteeltaan tieteidenvälinen ja poikkitieteellinen. Siksi se määritelläänkin tiedonalaksi eikä tieteenalaksi sanan perinteisessä merkityksessä. Tulevaisuudentutkimuksen kuvaillaan perustuvan tarpeeseen pyrkiä laajentamaan näkyvissä olevien moraalisten valintojen määrää ja antamaan merkityksen nykyhetkessä tehdyille valinnoille. Nämä valinnat ovat kuitenkin myös aina riippuvaisia menneestä kehityksestä ja aikaisemmista valinnoista. Nyt tekemämme valinnat ovat lisäksi myös aina sidoksissa kunakin hetkellä käytettävissä olevaan tietoon samoin kuin olemassaoleviin kuviin tulevaisuudesta. Yhteiskunnan ja yksittäisten ihmisten valinnoissa käytämä tieto puolestaan on riippuvaista historiasta, kulttuurista, arvoista ja ajan hengestä sekä valinnan tekijän omasta osaamistasosta, luonteesta ja henkilökohtaisista kokemuksista.

Tulevaisuudentutkimuksen tarkoitus on keksiä, arvottaa ja ehdottaa mahdollisia ja todennäköisiä tulevaisuuksia ja auttaa käymään läpi erilaisia vaihtoehtoja, jotta voidaan tehdä päätöksiä haluttua tulevaisuutta koskien. Näin voidaan tehokkaasti edistää parhaan mahdollisen tulevaisuuden toteutumista. Tulevaisuudentutkimuksessa hyödynnetään eri tieteenaloilla saavutettuja tutkimustuloksia ja vedetään johtopäätöksiä erilaisista mahdollisista, todennäköisistä ja toivottavista tulevaisuudentiloista. Tulevaisuudentutkimuksessa ja skenaarioissa on pidettävä huolta että erilaisia tulevaisuudentiloja ja mahdollisuuksia koskevat johtopäätökset voidaan perustella tarkasti ja huolellisesti nykyhetkellä olemassa olevan tiedon ja ymmärryksen pohjalta.

Vaikka tulevaisuus avautuu nykyhetkellä ja menneisyydessä tehtyjen päätösten ja valintojen tuloksena, sen ominaisuuksia ei voida kuitenkaan suoraan päätellä näistä päätöksistä – eli tulevaisuutta ei voida ennustaa

sanan perinteisessä merkityksessä. Tulevaisuus on aina laajan tapahtumavalikoiman seuraamusten kompleksinen sekoitus, josta ei voida tällä hetkellä tietää juuri mitään varmaa – poikkeukseksi todetaan asiat, jotka liittyvät esimerkiksi luonnonlakeihin.

Rubin summaa tulevaisuudentutkimuksen lähtökohdat seuraavasti:

- Tulevaisuus ei ole ennustettavissa. Voidaan muodostaa mielikuvia ja käsityksiä vain siitä, millaisia tapahtumia on edessä – puhutaankin useista vaihtoehtoisista tulevaisuuksista.
- Tulevaisuus ei ole ennalta määrätty. Eri mahdollisuuksia mietittäessä voidaan pohtia mitä todennäköisesti tulee tapahtumaan
- Tulevaisuuteen voidaan vaikuttaa teoilla ja valinnoilla, siksi on tärkeää tietää mikä on mahdollista, todennäköistä ja toivottavaa. Arvojen ja arvokeskustelun merkitys tulevaisuuden vaihtoehtojen pohtimisessa on siten väistämätön.

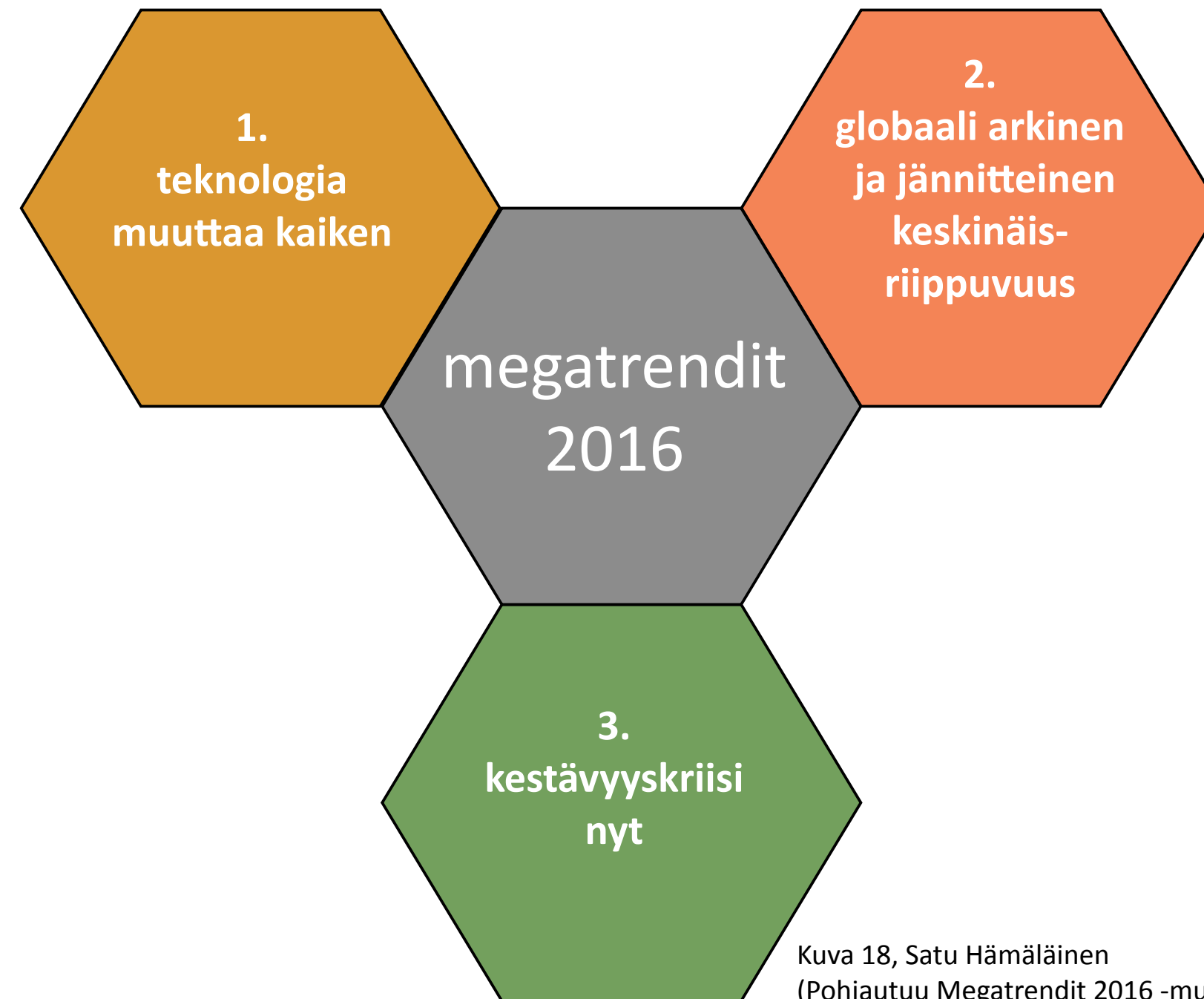
Tulevaisuuden esitetään koostuvan seuraavista tekijöistä ja niiden välisistä suhteista: tapahtumista, trendeistä, esille tulevista uusista asioista ja ilmiöistä, tulevaisuudenkuvista ja toiminnasta. Trendit ovat asioiden ja tapahtumien kehityskulkuja, joita pystytään seuraamaan taaksepäin. Esiin tulee kuitenkin myös uusia asioita ja ilmiöitä, joilla ei ole historiaa. Joillakin tällaisilla uusilla asioilla voi olla suuri merkitys toteutuvan tulevaisuuden luonteeseen – ne voivat kääntää kehityksen kulkusuuntaa voimakkaastikin. Silloin puhutaan heikoista signaaleista tai villeistä korteista. Tulevaisuudenkuvat ovat niitä mielikuvia, odotuksia ja pelkoja, joita ihmiset ja yhteiskunta liittävät tulevaisuuteen. Tulevaisuudenkuvilla on voimakas merkitys valintoja ja päätöksentekoa motivoivana tai lamauttavana tekijänä ja joskus myös itseään toteuttavina ennusteina.



Kuva 17, <https://www.digitaltrends.com>

4.2 Megatrendit 2016

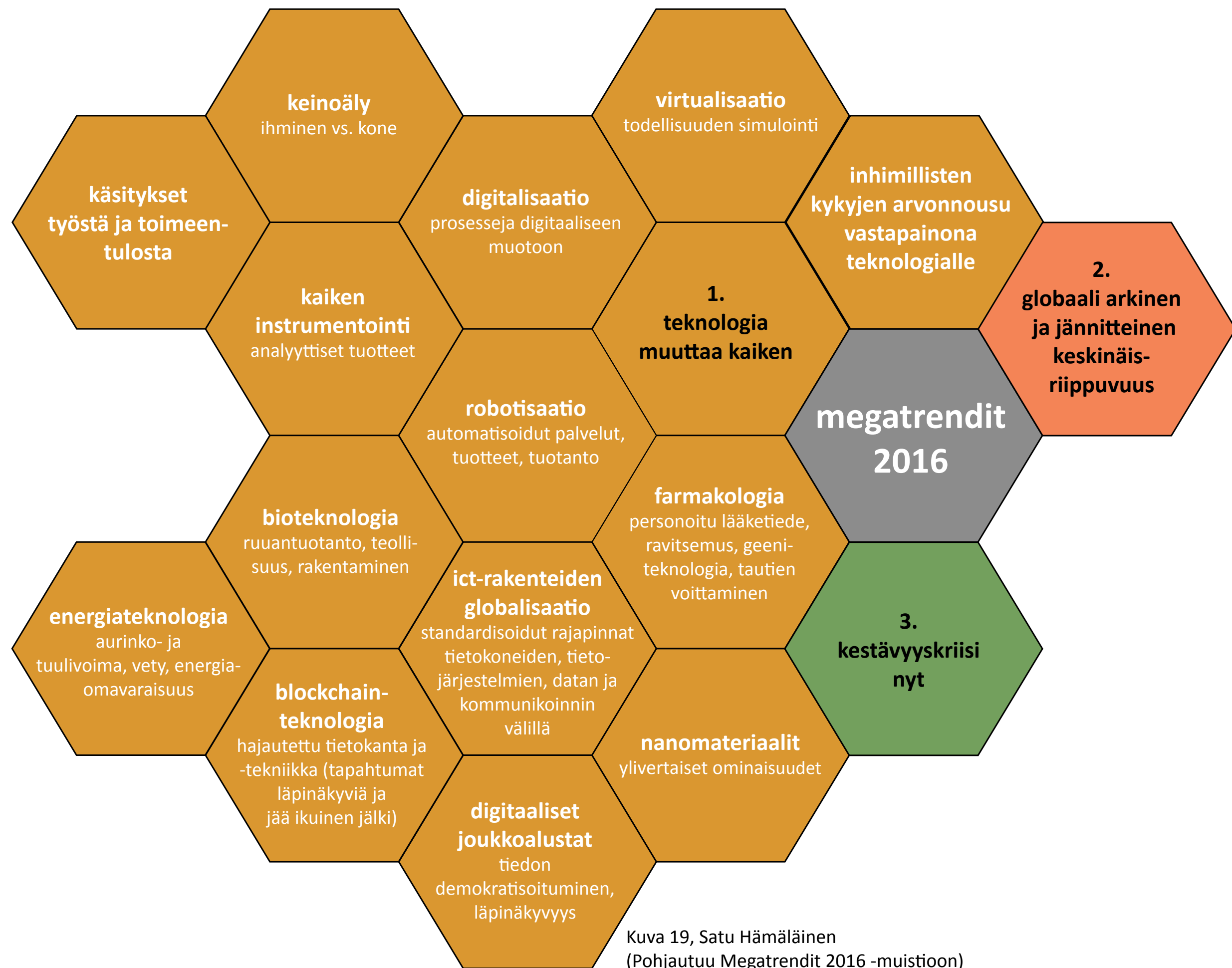
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra on tulevaisuusorganisaatio, joka tekee töitä Suomen kilpailukyvyyn ja suomalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Sitran megatrendilista valottaa vuosittain eri näkökulmista ilmiöitä, joiden uskotaan jo tällä hetkellä vaikuttavan yhteiskuntaan ja erityisesti tulevaisuuteen. Sitran megatrendilista ei ole akateemista tulevaisuudentutkimusta, vaan erilaisten visioiden, tulevaisuuskeskustelujen ja näkökulmien yhteen kokoamista yleistajuiseen ja käytettävään muotoon. Elina Kiiski Katajan Megatrendit 2016 -muistiossa käsitellään kolmea suurta muutosvoimaa: kiihtyvällä tahdilla kehittyvää teknologiaa, keskinäisriippuvaista ja jännitteistä maailmaa sekä globaalia luonnonvaroihin ja ilmastonmuutokseen liittyvä kestävyyskriisiä. Megatrendejä käsitellään kutakin erikseen, mutta tekijä huomauttaa että ne ovat voimakkaasti sidoksissa toisiinsa.



Kuva 18, Satu Hämäläinen
(Pohjautuu Megatrendit 2016 -muistioon)

Trendi 1: Teknologia muuttaa kaiken

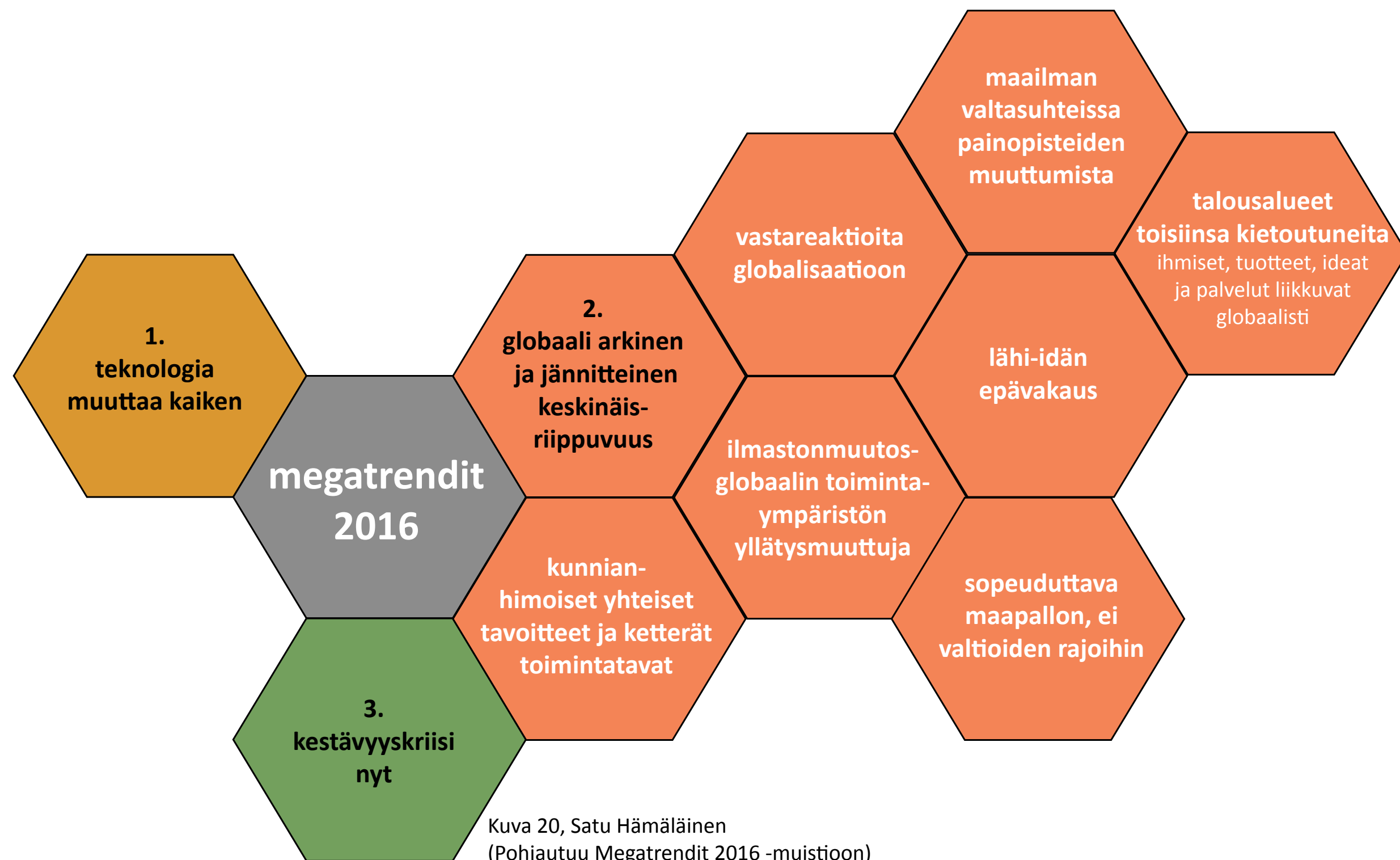
Teknologiaa kehitetään tällä hetkellä kiihkeämpään tahtiin kuin ehkä koskaan aiemmin. On esitetty jopa näkemys, että ihmiskunta saattaa muuttua tulevan kolmenkymmenen vuoden aikana enemmän kuin viimeisen kolmensadan vuoden. Harppaukset eri tieteenaloilla ovat jättimäisiä. Ohessa esimerkkejä nopeasti kehittyvistä aloista. Teknologian kehityksellä on laajoja vaikutuksia lähes kaikkiin tuntemiimme aloihin, toimintatapoihin ja arkeen. Koska keskustelua kehityssuunnista käyvät monilla aloilla vain kehitystä parhaiten ymmärtävät tahot, peräänkuulutetaan myös päätöksentekijöiden ja tavallisten kansalaisten osallistumista tulevaisuuden suunnasta käytävään keskusteluun. Esimerkkinä mainitaan, että keinoälyn ja robotisaation valtava kehitysnopeuden myötä kyse ei todennäköisesti enää pian ole siitä, mitä koneet kykenevät tekemään vaan siitä, mitä niiden pitäisi ja ei pitäisi tehdä. Asiasta on käytävä eettisiä keskusteluja jos ihminen jopa laajina muuttuu teknologian myötä. Toisaalta on nähtävissä myös ihmisen inhimillisten kykyjen arvonnousu vastapainona teknologialle. Toistaiseksi ainoastaan ihmiset voivat tehdä moraalisia ja eettisiä valintoja sekä ideoida. Myös tunteiden hyödyntäminen toiminnassa on uniikkia. Tällä hetkellä teknologian kehitys näkyy erityisesti työelämän, toimeentulon ja eriarvoistumisen kysymyksissä. On kysyttävä miten tulevaisuuden yhteiskunnat uudistuvat ja kehittyvät nopean teknologisen kehityksen ja ikääntyvän väestön trendien myötä. Teknologian kehityksen uhkakuvista huolimatta se voi tarjota myös mahdollisuuksia hyvään elämään ja kestävään hyvinvointiin tulevaisuudessa. Uudenlaiset talouden ja tekemisen muodot yhdistettynä teknologiaan voivat tukea ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista, merkityksellistä tekemistä ja hyvinvointia sekä ekologista, maapallon kantokyvyn rajoihin sopeutuvaa taloutta ja yhteiskuntaa laajasti. (Kiiski Kataja 2016.)



Kuva 19, Satu Hämäläinen (Pohjautuu Megatrendit 2016 -muistioon)

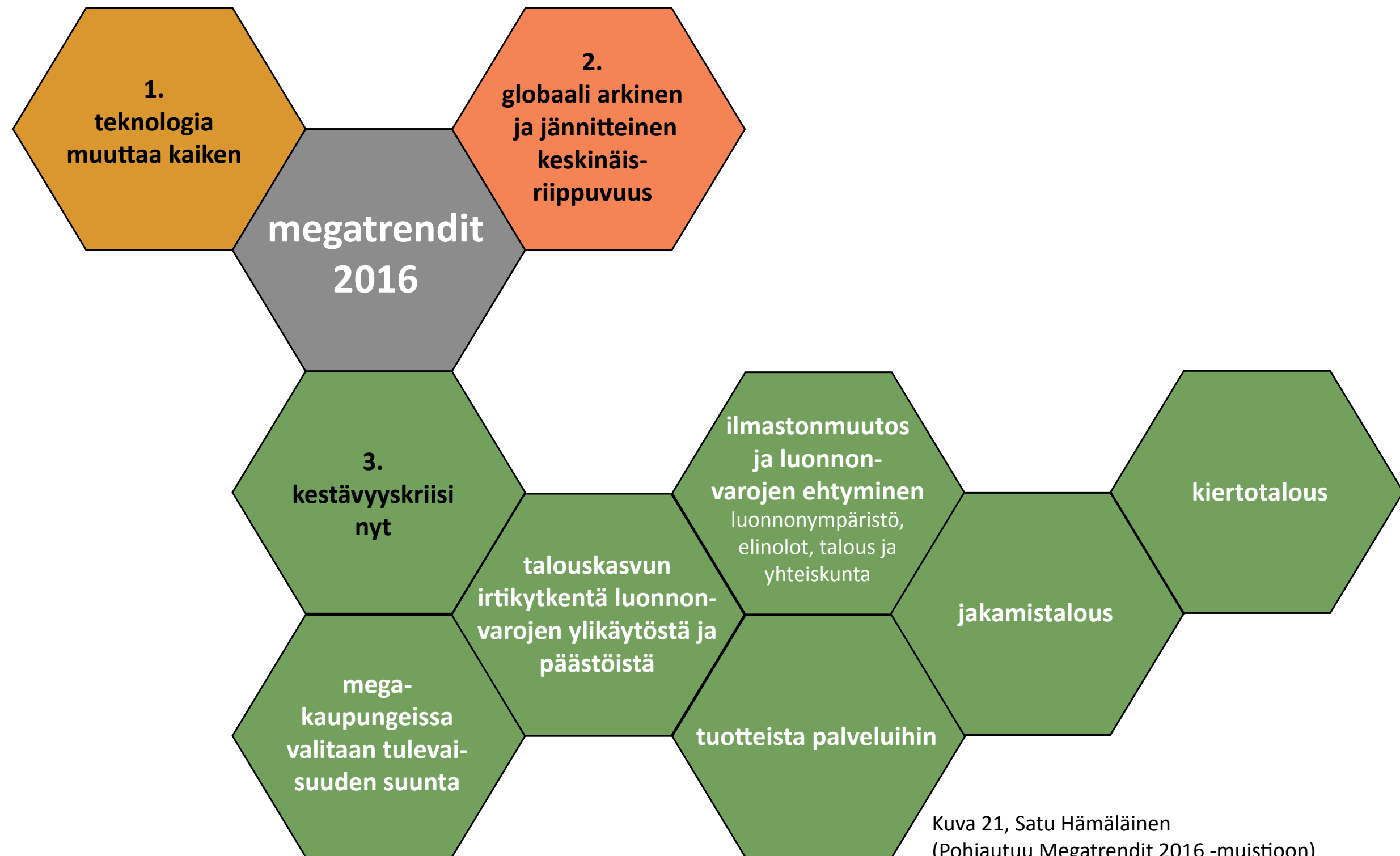
Trendi 2: Globaali arkinen ja jännitteinen keskinäisriippuvuus

Globaali keskinäisriippuvuus tiivistyy yhä entisestään. Talousalueet ovat toisiinsa kietoutuneita kaupan, investointien ja finanssijärjestelmien kautta: ihmiset, tavarat, ideat ja palvelut liikkuvat ympäri maailmaa. Samaan aikaan kansalliset intressit ja perinteinen voimapolitiikan retoriikka ovat näkyneet globaaleilla areenoilla voimakkaammin. Maailman talousfoorumi käyttää globalisaation, maailmankaupan, geopolitiikan ja voimapolitiikan yhteennivoutumisesta käsitettä geotalous. Tällaisessa toimintaympäristössä näyttävät pärjäävän ne, joilla on sekä kokoa että kykyä toimia, World Economic Forumin mukaan USA, Kiina ja EU. Maailman valtasuhteissa tapahtuu painopisteiden muuttumista uusien allianssien ja vapaakauppa-alueiden muotoutumisen tahtiin. Maailman asettamat ulkoiset haasteet korostavat EU:n kaltaisen toimijan tarvetta, joka on kuitenkin kiperässä tilanteessa, kun samaan aikaan sitä haastetaan sisältäpäin. Lähi-Idän epävakaas heijastuu kaikkialle maailmaan, yhtenä ilmentymänään terrorismin pelko ja sen luoma epäluulo. Samaan aikaan Lähi-Idän epävakauden sisäiset syyt ovat niin moninaiset ja monimutkaiset, että tilannetta on erittäin vaikeaa ratkaista nopeasti. Pelkona on yhä pidempään jatkuva epävakaas alueella, joka säteilee enenevässä määrin myös muualle maailmaan. Venäjän kehitys, Yhdysvaltain presidentinvaalien tulos, ilmastonmuutos, informaation käyttö epävakauden ylläpitämiseen ja luomiseen sekä kansainvälisten järjestöjen tulevaisuus mainitaan tärkeiksi muuttujiksi globaalisti. Niissä tapahtuvat äkkinäiset muutokset tai muut yllättävät tapahtumat voivat toteutuessaan aiheuttaa uusia ennustamattomia ilmiöitä. Suomen menestyksen kannalta on tulevaisuudessa tärkeää että ymmärrämme olevamme erottamaton osa globaalia toimintaympäristöä ja osaamme toimia tässä ympäristössä. Globaali toimintaympäristö on tällä hetkellä vaikeasti ennustettava ja siinä on vaikeaa navigoida. On kuitenkin tärkeää pystyä asettamaan suuria yhteisiä tavoitteita ja omaksumaan ketteriä toimintatapoja. Monella mittarilla maailma on muuttunut myös paremmaksi: kunnianhimoisia strategisia tavoitteita asettamalla on globaalisti pystytty vähentämään köyhyyttä, rikollisuutta, valtioiden välisiä konflikteja ja sotia merkittävästi. (Kiiski Kataja 2016.)



Trendi 3: Kestävyysskriisi nyt

Vuonna 2015 maailman väestö tuotti 40 miljardia tonnia hiilidioksidipäästöjä ilmakehään: nykyisellä tuotannolla kasvihuonekaasujen määrä tuplaantuisi 50 seuraavan vuoden aikana – lähinnä hiili-intensiivisten teollisuudenalojen toimesta. Ilmansaasteet aiheuttavat yli 7 miljoonaa ennen aikaista kuolemaa vuosittain, ja samaan aikaan kamppaillaan kriittisten luonnonresurssien riittävyydestä. Vesi, viljelykelpoinen maa, puhdas ilma sekä erilaiset mineraalit ja muut luonnonvarat ovat vakavassa vaarassa ehtyä johtuen niiden kestäättömästä käytöstä. Tällä hetkellä väestö kuluttaa globaalisti 1,5 maapallon resurssit vuodessa, mutta suomalaisilla elintavoilla tarvitsisimme 3,5 maapalloa vuodessa. Ilmastomuutoksella ja luonnonvarojen ehtymisellä on moninaisia, pitkällä aikavälillä dramaattisia ja kompleksisia vaikutuksia luonnonympäristöön, ihmisten elinoloihin, talouteen ja yhteiskuntaan. Siksi aikamme suurin haaste on talouskasvun irtikytkentä luonnonvarojen ylikäytöstä ja päästöistä. Historiallisesti hyvinvoinnin kasvu on ollut sidoksissa sekä talouden kasvuun että luonnonvarojen käytön kasvuun. Irtikytkennällä tarkoitetaan hyvinvoinnin ja talouden kasvun irtikytkentää sekä toisistaan että erityisesti luonnonvarojen kestäättömästä käytöstä. Hyvinvoinnin kasvua tulisi tavoitella myös matalan talouskasvun aikana ja ilman maapallon kantokyvyn ylittävää luonnonvarojen käyttöä. Kestävyysskriisiin liittyy vihdoin haasteiden lisäksi myös mahdollisuuksia. Ilmastomuutos on ratkaistavissa ja ratkaisut voivat tarjota tulevaisuudessa mittavasti hyvinvointia, työtä ja kehitystä. Esimerkkeinä mainitaan hiilineutraali liiketoiminta, kiertotalous sekä olemassa olevien ja toimivien ratkaisujen skaalaaminen. Kirjoittaja kuitenkin muistuttaa, että paraskaan teknologia ei toimi ilman käyttöönottoa, vaan keskiössä on ihmisten ja yhteiskuntien päätökset. Pariisin ilmastopöytäkirja syntyi tärkeässä hetkessä – vielä on aikaa toimia. (Kiiski Kataja 2016.)





Kuva 22, Satu Hämäläinen
(Pohjautuu Megatrendit 2016 -muistioon)

4.3 Asumisen visiot

Suomessa on 2000-luvulla muutettu enemmän kuin suuren muuton vuosina 1970-luvulla. Monesti muutetaan työn tai opiskelun vuoksi tai asumistason parantamiseksi. Kaikkinainen liikkuvuus - myös päivittäinen - on lisääntynyt. Toisessa kunnassa työssä käyvien osuus on kasvanut, eikä työpaikan vaihtuessa aina kannata muuttaa. Kotitalouksien työmatkat, koulumatkat, vapaa-ajan harrastukset ja kaupassakäynti joudutaan sovittamaan yhteen. Kaupunkien kasvu, tonttimaan puute ja kerrostalojen rakentamiseen keskittynyt tuotantotapa ovat asettaneet rajoituksia pientalojen tuottamiselle. Moni etsii halvempaa pientaloasuntoa kauempana kaupungista. Sen hintana on pidempi työmatka, suuret matkakulut ja aluerakenteen hajoaminen. Liikkumisen näkökulmasta tulisikin kiinnittää Juntton (2010, 44) mukaan enemmän huomiota asumisen arjen toimivuuteen. Liikkuvuuden lisääntyessä asumisen toiminnallisuutta ja sen arkitaloudellisuutta ei enää voida katsoa vain asunnon kannalta, vaan koko asumisen arki (työ, palvelut ja harrastukset) pitäisi sisällyttää tähän arjen toiminnallisuuteen etäisyydet ja toimintasäteet mukaan lukien. Asukkaalle tulisi myös muuttaa harkitessaan punnita etäisyyksiä kotiin, työpaikkojen, koulun, palvelujen, harrastusten ja tärkeiden ihmisten välillä. Samoin olisi hyvä ottaa huomioon matkoihin kuluva aika ja kustannukset. Olennaista on kuljetaanko päivittäiset matkat kävellen, pyörällä, julkisilla kulkuneuvoilla vai omalla autolla.

On kuitenkin huomattava, että tulevaisuudessa työtilanteiden monimuotoistuminen saattaa vaatia enemmän liikkumista ja samalla lisätä tarvetta erilaisille asumismuodoille, niin vakituisten asuntojen suuremmalle kirjolle kuin kakkosasunnoillekin (Juntto 2010, 108). Työkulttuuri on kokenut olennaisia muutoksia, työnteon tavat ja paikat ovat muuttuneet. Mahdollisuus etätööhön voi helpottaa työn ja perheen yhteensovittamista, mutta sitä voidaan perustella myös ekologisilla syillä kun ympäristöä kuormittavaa työmatkaliikkumista voidaan vähentää. Työn ja asumisen uudenlaisen yhdistymisen olisi hyvä näkyä myös asuntosuunnittelussa.

Tulevaisuudessa asutaan yhä enemmän kaupungeissa. Kaupungistuminen ja kaupunkien laajeneminen ovat ristiriidassa monien perheiden pientalotoiveiden

kanssa, jotka ovat tälle kehitykselle vastakkaisia. Omakotitaloa toivovat perheet ovat kuitenkin yhä pienempi osuus asutokunnista. Alueen asuntojen tarjonta ja elämäntavan kaupunkimaisuus näyttävät vaikuttavan talotyyppipreferensseihin. Niin talous kuin elämäntapakin vaikuttavat asumismuodon sopivuuteen. Talotyyppitarjonta voi muuttua monella tavalla. EU-vertailun mukaan Suomessa on keskimääräisesti omakotitaloja, mutta keskimääräistä enemmän yli kymmenen asunnon kerrostaloja. Sen sijaan välivaihtoehtoja, muutaman asunnon taloja ja alle kymmenen asunnon kerrostaloja, on Suomessa muita Euroopan maita vähemmän. Rivitalojen lisäksi ei muita välimuotoja juuri ole. Uutta pientalojen ja kerrostalojen talotyyppidualismia sekoittavaa ja uusia asumisvaihtoehtoja tarjoavaa rakentamista tarvittaisiinkin lisää - vaikkapa ennen näkemättömiä hybriditaloja. (Juntto 2010, 47.) Juntto (2010, 292) myös huomauttaa että asuntotuotannon tulisi olla tasaisempaa ja monipuolisempaa: esimerkiksi kahden ääripään, ylisuurten omakotitalojen ja alamittaisten pientasuntojen yhdistelmästä ei synny hyvää yleispätevää asumista. Useimmat asukkaat toiveineen ja rajoitteineen sijoittuvat johonkin näiden välimaastoon.



Kuva 23, <https://wall.alphacoders.com>

Energiankulutus liittyy kaikkeen rakentamiseen, rakennusten lämmitykseen, liikenteeseen ja niistä syntyviin kasvihuonekaasupäästöihin. Tarvitaan uutta entistä tehokkaampaa energiateknologiaa rakennuksissa, infrastruktuurissa ja muun muassa sähkölaitteissa. Lisäksi tarvitaan asumista ja liikkumista koskevia elämäntapamuutoksia, ja näitä kaikkia tukevia säädöksiä ja tukitoimia. Ympäristöministeriön vuonna 2007 koolle kutsuma asumisen tohtoriryhmä näki asumisen ekotehokkuuden parantamisen tärkeäksi tavoitteeksi työssä, joka ennakoii tulevaisuuden asumisen haasteita. Esiin nousi kolme peruspilaria, joiden varaan asumisen tulevaisuutta tulisi rakentaa: (1) energia- ja ympäristöherkkä asuminen, (2) elämystaloudessa asuminen, jossa korostuu asukkaan valtaistaminen muun muassa valintamahdollisuuksien myötä ja (3) asumisen roolin muutos, jolloin asuminen tulee liittymään entistä monitasoisemmin lähes kaikkiin yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin prosesseihin. Työn, asumisen ja vapaa-ajan kytkeytyminen toisiinsa kertoo elämisen sisältöjen nousemisesta ohi yksilöllisen asumisen. Energiaan ja ympäristöön liittyvät suuret muutostekijät kuten ilmastonmuutos, fossiilisten polttoaineiden rajallisuus, otsonikato sekä luonnon monimuotoisuuden ja puhtaan veden turvaaminen asettavat uudenlaisia reunaehdoja myös asumiselle. Yhteiskunnallisen ohjauksen ja yritysten ekotarjoaman lisäksi asumisessa korostuvat yksilöiden vastuu ja merkitys: asumistapaa ja asuinpaikkaa valittaessa tehdään myös energiakulutukseen ja ympäristönkuormitukseen liittyviä ratkaisuja. (Juntto 2010, 250.)

Yksityistymisen ja yksilöllisyyden rinnalla yhteisöt voivat kasvattaa merkitystään tulevaisuudessa. Puhutaan yhteisöjen esiin astumisesta, yhteisöllisyydestä ja etenkin sen puutteesta. Yksityistymiseen on katsottu kuuluvan suuntautuminen perheeseen, yksilölliset kulutussintressit ja vapaa-aika sekä statuskulutukseen sopiva uraorientaatio. Liikkuvan privatismin, kulutusperusteisen identiteetin ja yksityistyneen asumisen tuoma tyydytys on tilapäisempää kuin yhteisöllisemmän elämäntavan. Heikommatkin sosiaaliset suhteet ja verkostot lisäävät asuin ympäristön turvallisuutta ja virikkeellisyyttä. Ne sopivat myös kaupunkimaisempaan elämäntyyliin ja asumiseen, joka monen mielestä myös edellyttää tiettyä sosiaalista etäisyyttä tiiviytensä vuoksi. Asuinaluekontakteille lähipalvelut, erilaiset kohtaamispaikat sekä kulkuväylien, pihojen ja tilojen suunnittelu ovat tärkeitä. Asuinalueilla ihmiset voivat yleensä vapaasti valita yhteisöllisyyden asteen. Joillekin virtuaalikontaktit saattavat lähestulkoon korvata naapurit ja sukulaiset, mutta useimmiten tekniset viestimet vain täydentävät muuta kanssakäymistä. (Juntto 2010, 266.)

“Yhteiskunnallisen ohjauksen ja yritysten ekotarjoaman lisäksi asumisessa korostuvat yksilöiden vastuu ja merkitys: asumistapaa ja asuinpaikkaa valittaessa tehdään myös energiakulutukseen ja ympäristönkuormitukseen liittyviä ratkaisuja.”

Monissa Euroopan maissa vanhan rakennuskannan osuus on ollut suuri jo pitkään. Suomessa asunnot ovat olleet useimpia EU-maita uudempia. Tulevaisuudessa kuitenkin niin asukkaat kuin asunnotkin vanhenevat keskimäärin. Asuntokannan vanheneminen ja asuin ympäristön historiallisen kerrostuneisuuden lisääntyminen tuovat suomalaiseen asumiseen kerroksellisuutta ja monipuolisuutta, ja erilaistavat niitä. Asumisen historiallisuus koetaan usein myönteisenä ja rikastuttavana ympäristötekijänä. Vanhojen asuntojen korjaaminen ja muunteleminen on kuitenkin Suomessa vasta alussa. Täydennysrakentaminen ja sekoittaminen luovat kaupunkia uudelleen ja monipuolistavat asuinalueita. Rakennusten erilainen uusiokäyttö voi tuoda tulevaisuudessa vaihtelua ja monipuolisuutta asuntotarjontaan. Suomessa vanhoja teollisuusrakennuksia on vielä otettu vain vähän asutuskäyttöön. Rakennusten monikäyttö ja käyttötarkoituksen muutokset yleistyvät, kun vanhaa asunto- ja rakennuskantaa kertyy enemmän. Tämä monipuolistaa asuntotarjontaa ja lisää asumisen vaihtoehtoja. On myös todettu, että ylisuurten omakotitalojen ja alamittaisten yksitalojen yhdistelmästä ei synny hyvää yleispätevää asumista, vaan useimmat asukkaat toiveineen ja rajoitteineen sijoittuvat johonkin näiden välimaastoon. (Junnto 2010, 266.)

Junton mukaan (2010, 261) asumisen muutoksen vahvat "ajurit" voivat tulevaisuudessa löytyä seuraavista rakenteellisista tekijöistä: talouskasvu, kaupungistuminen, ikääntyminen, työvoiman ja investointien liikkuvuus, kallistuva energia (kuten lämmitys ja liikkuminen) ja ympäristö. Monet vakaat, itsestäänselvyyksinä pidetyt pitkän ajan trendit voivat kuitenkin tulevaisuudessa muuttua epävarmoiksi trendeiksi kuten talouskasvu, perhekeskeisyys ja privatisointi, yksilöllisyys, pientalojen tavoittelu sekä oman asunnon suosio sijoitusmuotona. Myös suomalainen itsepalveluyhteiskunta voi kokea suunnan muutoksen, ja asumisen palvelut vakiintuisivat vihdoin myös Suomessa.



Kuva 24 ja 25, <http://www.hexapolis.com>

5 Tulevaisuuden asumisen skenaario

Rubin (2004) avaa skenaarion käsitettä viittaamalla Joseph Martinon (1972) kuvaukseen, jossa skenaario on ”kuva selkeästi vakiintuneesta tilanteesta, joka puolestaan on jonkin tapahtumaketjun oletettava tulos”. Suomessa tulevaisuuden skenaario on määritelty mm. tulevaisuuden käsikirjoituksena eli tulevaisuudessa mahdollisesti esiintyvien tapahtumaketjujen kuvauksena. Skenaariota on kuvattu myös vaihe vaiheelta etenevänä tapahtumainkuvauksena, joka liittyy tulevaisuuden nykyhetkeen. Aito tulevaisuuden skenaario on vapaamuotoinen ja näkemyksellinen, mutta samalla myös vankasti nykyhetkellä saatavilla olevaan tietoon pohjautuva kertomus sellaisesta tulevaisuudentilasta, joka sisältää nykytilan analyysin lisäksi kuvaukset niistä loogisista tapahtumaketjuista ja prosesseista, jotka johtavat vaiheittain nykyhetkestä tulevaisuudentilaan tai tulevaisuuden tilasta taaksepäin nykyhetkeen purkamalla tapahtumien ketju auki. Skenaario on monien mahdollisten tulevaisuuksien joukosta valittu yksi kuva siitä, millainen tulevaisuus voisi olla – puhdas luonnos luonnollisista tai odotettavissa olevista tapahtumien kulusta. Skenaariot toimivat tällöin siis työkaluna, jolla pyritään kehittämään näkemystä siitä, millainen olisi toivottava tulevaisuus ja millä tavalla sen toteutumista voidaan edistää valinnoilla ja päätöksillä.

Opinnäytetyön tuotos nojaa prosessin myötä luotuun tulevaisuuden asumisen skenaarioon. Skenaario ei ajallisesti sijoitu hyvin kauaksi nykyhetkestä, ajateltu aikaperspektiivi voisi olla 10 – 15-vuotta tai vähemmänkin. Skenaariossa käsitys perheestä on monipuolistunut, samoin ihmisen elämänkaaren samojen vaiheiden toistuminen on muuttunut normiksi. Asuntosuunnittelu perustuu eri elämänvaiheisiin ja -elintapoihin soveltuviin malleihin, jotka ovat tarvittaessa vaivattomasti ja kustannustehokkaasti muokattavissa nopeastikin muuttuviin asumistilanteisiin. Ympäristöt toimivat ja niitä hallitaan kaikkien ikäryhmien ehdoilla. Tilat ja kalusteet mukautuvat ihmisen liikkeisiin ja mittasuhteisiin, mukautuvuus palvelee useita erilaisia käyttäjäryhmiä eikä tietynlaisia käyttäjiä leimata ominaisuuksiensa perusteella. Useiden erilaisten asumis- ja hallintamuotojen kautta asumiseen on saatu joustavuutta ja elämäntilanteisiin sopivaa yksilöllisyyttä. Alueittain vaihtelevat asumisen lähtökohterot tuottavat omaleimaisia uusia asumismuotoja.

Asuntokannan vanheneminen on tuonut asumiseen kerroksellisuutta ja erilaistanut sitä. Rakennusten uusiokäyttö on tuonut vaihtelua ja monipuolisuutta asuntotarjontaan. Tilojen materiaaleissa pystytään hyödyntämään olemassa olevaa, ja niitä täydennetään uusilla älykkäillä materiaaleilla. Ulkotilat ovat oleellinen osa asuintiloja. Kasvillisuudella on suuri merkitys tilojen elävöittäjänä, luonnon läheisyys on helpointa kokea kasvien avulla. Yhteisöt ovat kasvattaneet merkitystään, eikä yksityistynyt asuminen ja kulutusperusteinen identiteetti enää täytä tarpeita. Yhteisöllisyys on vapaaehtoista ja sen astetta on mahdollisuus säädellä. Sosiaaliset suhteet ja verkostot lisäävät asuin ympäristön turvallisuutta ja virikkeellisyyttä. Virtuaalikontaktit ja -viestimet täydentävät muuta kanssakäymistä. Personalisoinnin salliminen edesauttaa ympäristön viihtyisäksi kokemista ja liittyy itseilmaisuuksiin ja rajojen määrittelyyn.

Asuminen on keskittynyt yhä enemmän kaupunkeihin. Monipuolinen asukasrakenne on rikkaus, työn ja asumisen uudenlainen yhdistymisen näkyä asumisessa. Megatrendeistä teknologian kehitys, globalisaatio ja ilmastomuutos ovat vaikuttaneet asumiseen suuresti.



Kuva 26, Satu Hämäläinen

6 Tavoitteet ja rajaus

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda tietoperustaan perustuva skenaario tulevaisuuden asumisesta, ja tarkentaa skenaarion tulevaisuudentilaa visuaalisella konseptisuunnitelmalla. Tavoitteena on luoda mahdollinen ja toivottava tulevaisuudenkuva. Pyrkimyksenä on herättää ajatuksia asumisen tulevaisuudesta ja siihen liittyvien valintojen seurauksista. Tavoitteiden saavuttamiseksi on tarpeen laatia riittävä tietoperusta asumisesta sekä asumisen tulevaisuuteen liitettävistä kehityssuunnista ja odotuksista. Keskeisenä tavoitteena on nähdä ja tehdä toisin, välttää tavanomaisia näkemyksiä ja tuottaa ainakin jollain tasolla jotain uutta ja ennakoimatonta.

Oleellisena osana opinnäytetyön prosessia on oman ammatillisen toiminnan sijoittaminen suhteessa laajempaan kokonaisuuteen, ymmärtää ammatillisten valintojen seurauksia laajemmalla tasolla ja hahmottaa omia vaikutusmahdollisuuksia. Omaan ajatteluun vaikuttaminen, totunnaisista näkemyksistä luopuminen ja monipuolisen tietoperustan saavuttaminen aiheesta on myös pyrkimyksen arvoinen tavoite. Myös opintojen aikana hankittujen tietojen ja esimerkiksi mallinnus- ja visualisointitaitojen soveltaminen työhön on oleellista.

Opinnäytetyön luonteen ja tekemisen mielekkyyden vuoksi työstä on rajattu pois ei-toivottavat tulevaisuudet ja uhkakuvat. Mielenkiintoista on kuitenkin pohtia millainen olisi visualisointi asumisen tulevaisuudentilasta johon ei haluta päätyä. Tästä näkökulmasta lähestytynä tuotos voisi vaikuttaa ajatteluun varoittavana esimerkkinä.

“Tavoitteena on luoda mahdollinen ja toivottava tulevaisuudenkuva. Pyrkimyksenä on herättää ajatuksia asumisen tulevaisuudesta ja siihen liittyvien valintojen seurauksista.”

7 Prosessi

Opinnäytetyön aihevalintaan on vaikuttanut opintojen myötä esiin tullut Askon säätiön Home Revisited suunnittelukilpailu. Suunnittelukilpailun innostava tehtävänanto, aiheen ajankohtaisuus ja kiinnostus tulevaisuudentutkimukseen vaikutti aiheeseen päättämiseen. Monialainen ja kansainvälinen kilpailu pyrkii synnyttämään kaupallisesti merkittäviä innovaatioita tulevaisuuden kotiin. Kilpailun ensimmäiseen vaiheeseen on osallistuttu ehdotuksella, joka on käsitellyt aihetta yleisemmällä tasolla tietyn kaupallisen ratkaisuehdotuksen sijaan. Opinnäytetyön tekeminen aiheesta on omalta osaltaan vaikuttanut tähän ratkaisuun.

Aiheeseen perehtyminen on alkanut alustavan viitekehysten hahmottamisella ja tietoperustan hankkimisella. Tietoperustaan on valikoitunut ajallisesti ja näkökulmiltaan tarpeeksi laaja kirjo sekä painettuja- että elektronisia lähteitä. Lähtöaineiston valinnalla ja rajaamisella on ollut suuri vaikutus tuotokseen. Huolellisesti tehdyn perehtymisen ja viitekehysten laatimisen jälkeen dispositio muotoutui luontevasti. Viitekehys ja dispositio kuitenkin hakivat lopullista muotoaan lähes koko prosessin ajan.

Perehtymisen ja viitekehysten sekä disposition laatimisen jälkeen on ollut syytä määritellä tavoitteet. Opinnäytetyö on tulevaisuudentutkimuksellinen työ, jossa on tavoitteena esittää useastakin näkökulmasta tavoiteltava ja toivottu asumisen tulevaisuudenkuva. Pyrkimyksenä on herättää ajatuksia asumisen tulevaisuudesta ja siihen liittyvien valintojen seurauksista. Tärkeää olisi nähdä ja tehdä toisin, välttää tavanomaisia näkemyksiä ja tuottaa ainakin jollain tasolla jotain uutta ja ennakoimatonta. Olisi hyvä saavuttaa aiheesta monipuolinen tietoperusta ja hahmottaa omat ammatilliset vaikutusmahdollisuudet tulevaisuuden asumiseen. Myös opintojen aikana hankittujen tietojen ja taitojen soveltaminen työhön on oleellista. Opinnäytetyön luonteen ja tekemisen mielekkyyden vuoksi työstä on rajattu pois ei-toivottavat tulevaisuudet ja uhkakuvat.



Kuvat 1 ja 26, Satu Hämäläinen

Opinnäytetyössä on tietoperustaan nojaten esitetty skenaario tulevaisuuden asumisesta ja laadittu skenaarion pohjalta visuaalinen konseptisuunnitelma. Koko opinnäytetyön tekemisen ajan on ollut käytössä työpäiväkirja. Tietoperustaan perehtyminen tulevaisuuden näkökulmasta on ruokkinut omien ajatusten ja ideoiden syntyä luonnosten ja tekstien muodossa. Työpäiväkirjaan kertyneistä merkinnöistä ja luonnoksista on ollut helppo jatkaa luonnostelua karsimalla, jatkamalla ja yhdistelemällä alustavia ideoita. Tietoperustaa on hyödynnetty ideoinnissa käyttämällä menetelmää, jossa oleellisia, keskenään erilaisia tietoperustan tekijöitä on yhdistelty sattumanvaraisesti ja luotu näiden perusteella lyhyitä ”yhden lauseen kertomuksia”. Vaihtuvat muuttujat ovat **1) asukastyyppejä** esimerkiksi uusperhe **2) megatrendien osa-alueita** esimerkiksi digitalisaatio **3) kontaktipisteitä** (palvelumuotoilun ideoinnin tukena käytettävät ”kontaktipistekortit”, service-innovation.org) esimerkiksi interaktiivinen pinta (interactive surface). Näitä muuttujia varioimalla on saatu nopeasti yllätyksellisiäkin yhdistelmiä ja ideointiin saatu lisäulottuvuutta. Esimerkiksi siis ”uusperhe hyödyntää digitalisaation mahdollistamia keinoja olemalla yhteydessä toiseen perheeseen interaktiivisen pinnan kautta”. Tällä itse kehitellyllä menetelmällä on ollut suuri vaikutus tuotoksen muotoutumiseen.

Moodboard on ollut apuna kokonaisuuden ja tavoitteiden hahmottamisessa. Suunnittelutyö on jatkunut pohjapiirustuksen luonnostelulla, ja lopulliset ratkaisut ovat löytäneet paikkansa mallinnustyön edetessä. Tuotoksessa esitellään yhteisöllisyyteen ja jakamistalouteen perustuva tulevaisuuden asumismuoto kolmen tarpeitaan ja elämänvaiheiltaan erilaisen asukkaalle kannalta. Tuotoksessa on esitelty asumisen tulevaisuudentila, joka sisältää muutamia tarkempia periaatteellisia ratkaisuja tulevaisuuden asumisen tarpeisiin liittyen.



Kuva 27, Satu Hämäläinen

8 Konseptisuunnitelma

Konseptisuunnitelmassa esitellään luotua skenaarioon perustuva asumisen tulevaisuudentila. Tuotos pohjautuu vahvasti yhteisöllisyyteen, jakamistalouteen ja ratkaisujen joustavuuteen.

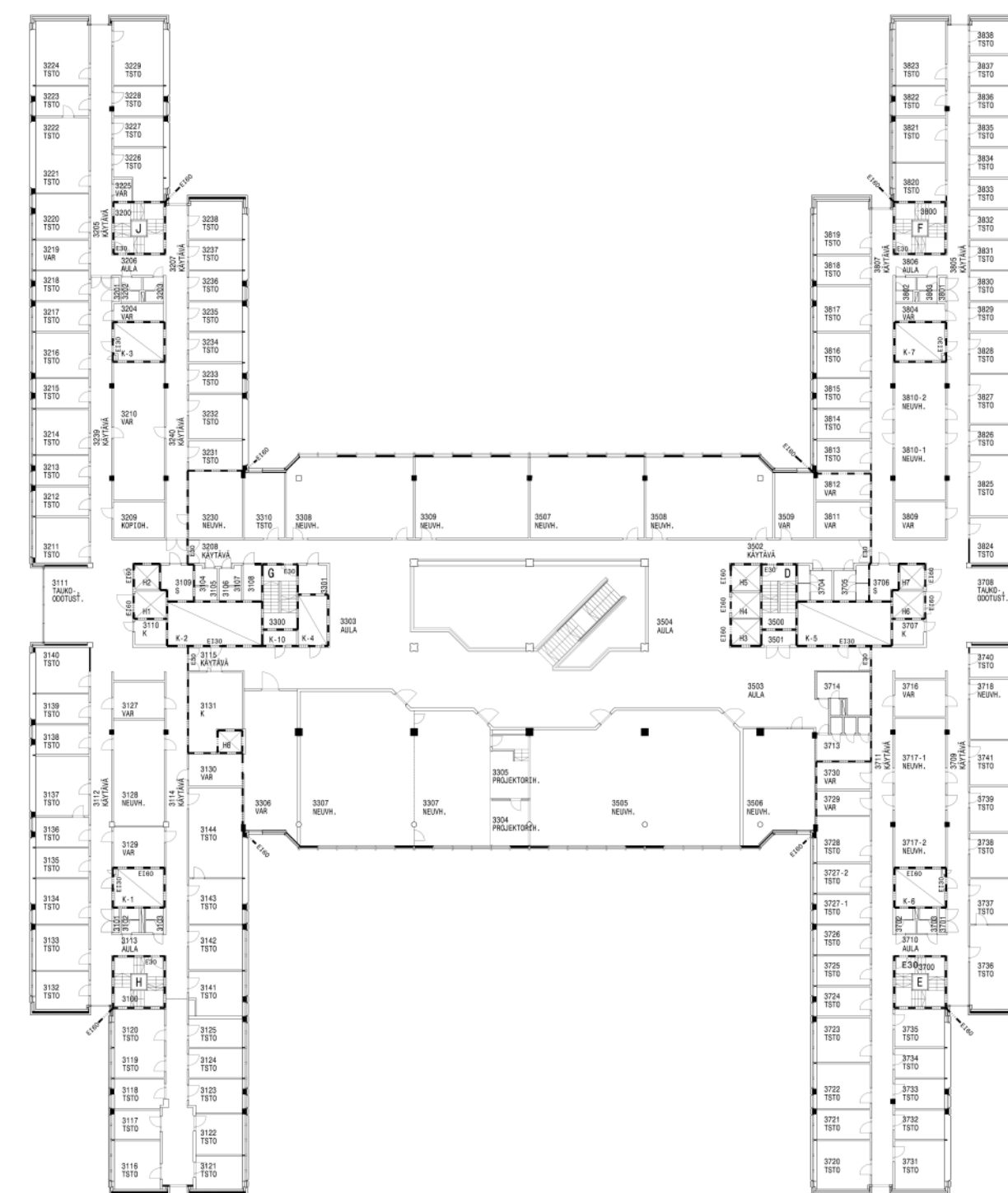
Tulevaisuuden asumista on tarkasteltu kokonaisvaltaisena tuotteena, joka koostuu yksityisyysasteeltaan eriteltujen tilojen lisäksi asumisen tuotteista ja palveluista. Vanhaa rakennuskantaa kertyy koko ajan, joten rakennusten monikäytön ja käyttötarkoituksen muutosten oletetaan yleistyvän tulevaisuudessa. Suunnitelma sijoittuukin kaupunkikeskustassa sijaitsevan tyhjiilleen jääneen toimistorakennuksen yhteen kerrokseen. Pohjapiirustus on muokattu olemassaolevasta toimistorakennuksesta (kuva) ja rajattu soveltumaan opinnäytetyön laajuiseen tarkasteluun. Suunnitelma sijoittuu ylisuurten omakotitalojen ja alamittaisten yksiötilojen ääripäiden välimaastoon. Tilat on jaoteltu yksityisiin, puoliyksityisiin ja puolijulkisiin. Yksityisiin tiloihin on varattu tilat asukkaiden levolle, oleskelulle, työskentelylle sekä tarpeen mukaan henkilökohtaiselle hygienialle. Puoliyksityisiin yhteisiin tiloihin on sijoitettu ruuanvalmistukseen, ruokailuun ja henkilökohtaiseen hygieniaan liittyvät toiminnot sekä vaatehuolto. Puolijulkisiin tiloihin on ajateltu kuuluvan asumisen tuotteisiin ja palveluihin liittyviä toimintoja.

Suunnitelmassa tulevaisuuden asumista tarkastellaan kolmen tarpeiltaan ja elämäntilanteiltaan erilaisen asukkaan kautta. Monipuolisen asukasrakenteen yhteisön esimerkkityyppejä ovat nuori maahanmuuttaja, uusperhe ja eläkeläinen. Yksityiset tilat ovat muokattavissa muuttuvien asumistilanteiden ja elämäntilanteiden mukaan. Yksityisten tilojen väliset väliseinät integroituine "siirtokalusteineen" ovat tilatarpeen mukaan siirreltävissä. Siirtokaluste on vaivatta kaikkien käyttäjäryhmien käytettävissä korkeussäädeltävien varusteiden ansiosta. Siirreltävän kylpyhuonemuodulin koko on valittavissa tarpeen mukaan. Asukas voi valinnoillaan vaikuttaa kylpyhuonemuodulin ja siirtokalusteiden pintamateriaaleihin sekä varustetasoon. Yksityisten tilojen personalisointi onnistuu lisäksi irtokalustuksella. Ikkunaseinien vanhat betonipinnat ovat osa rakennuksen tarinaa ja historiaa. Teknologian kehitystä suunnitelmassa edustavat sisätiloissa kasvatettavat hyötykasvit ja siirreltävät

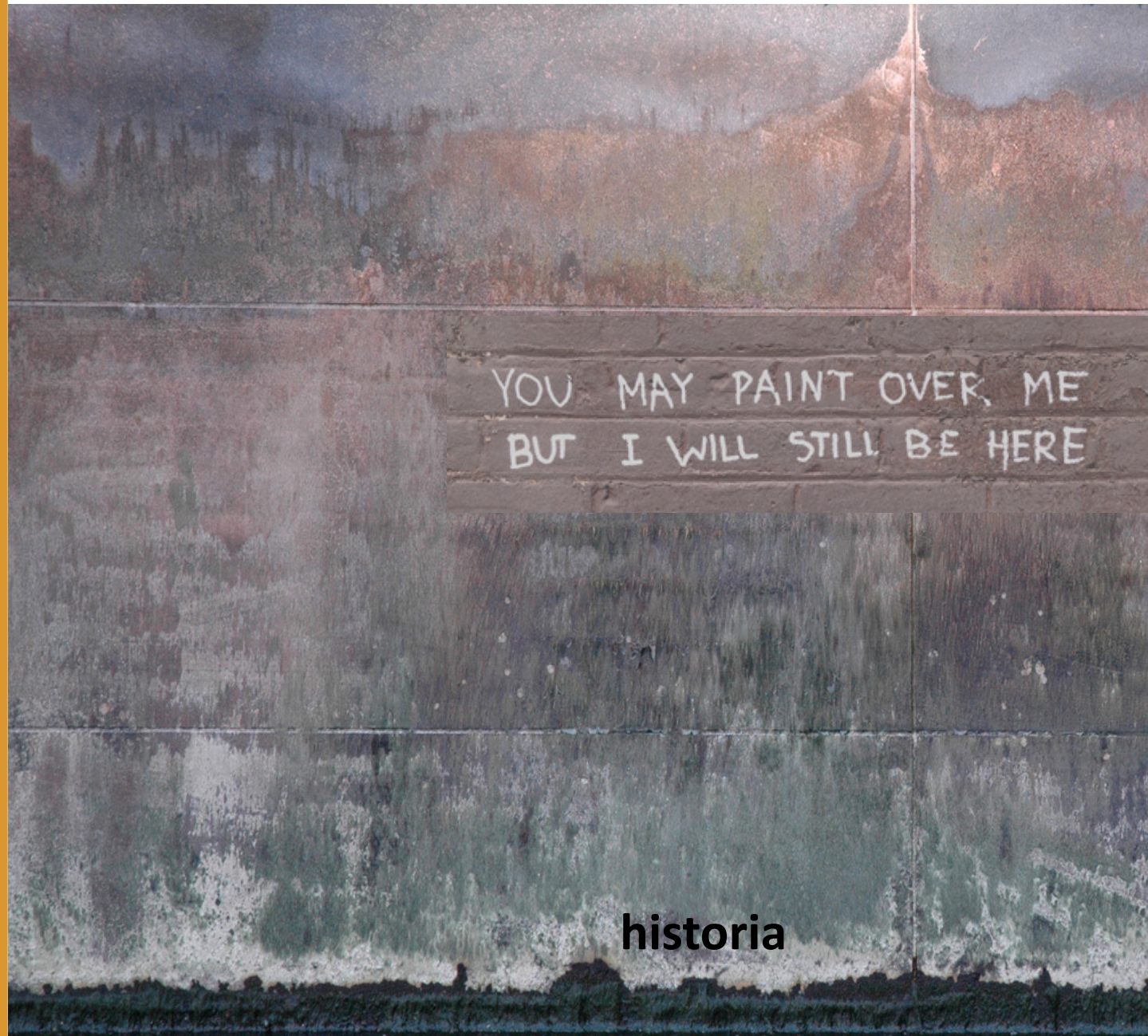
"älyverhot", joiden kautta voidaan olla reaaliaikaisesti yhteydessä yksityisesti perheenjäseniin, työyhteisöihin ja ystäviin sekä yhteisesti esimerkiksi toisiin yhteisöihin tai luonnonympäristöihin.

Yhteisissä tiloissa on oleskeluun, hygieniahuoltoon, vaatehuoltoon sekä ruuanlaitto- ja ruokailutoimintoihin liittyvät tilat. Tiloissa on keskitetty yksikkö suuremmille keittiölaitteille. Varsinaiset altaalla ja liesitasolla varustetut keittiökaluusteet ovat siirreltäviä ja käyttäjän tarpeiden mukaan säädettäviä ja muokattavia.

Yhteisissä tiloissa voidaan kasvattaa hyötykasveja. Tiloissa on mahdollista järjestää tapahtumia, kutsua ystäviä, osallistua soittotunnille, opiskella tai tehdä töitä. Asukkaat voivat tarjota muille omia palvelujaan ja vastavuoroisesti myös hankkia niitä. Esimerkiksi ostosten teko, ruuanlaitto ja lastenhoito voidaan ostaa palveluna lähiympäristöstä. Tyhjiillään olevia kalustettuja yksityisiä tiloja tarjotaan käyttöön asuinyhteisön ylläpitämän majoituspalvelun kautta, edullisempaa tilapäistä majoitusratkaisua tarvitseville tarjotaan esimerkiksi urbaania telttailua. Aamupala voidaan ostaa lähiympäristössä tuotettuna palveluna. Asumisen toiminnot ja yhteiset tilat on suunniteltu seurahakuisiksi ja tarjoamaan luontevaa kanssakäymistä yhteisön jäsenten välille.

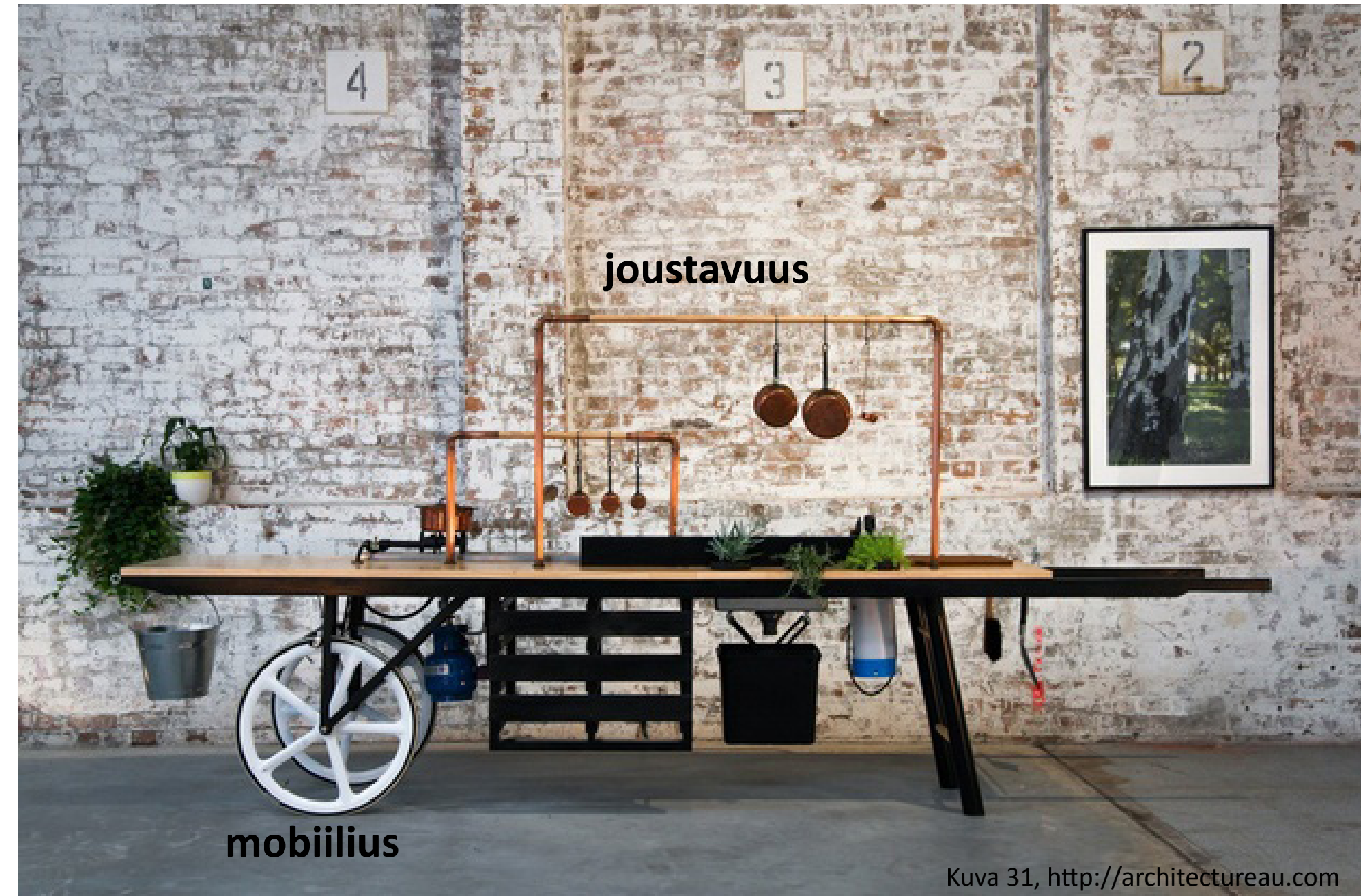


Kuva 28, FCG



historia

Kuva 29, <http://blog.freepeople.com>
Kuva 30, <http://www.textures.com>

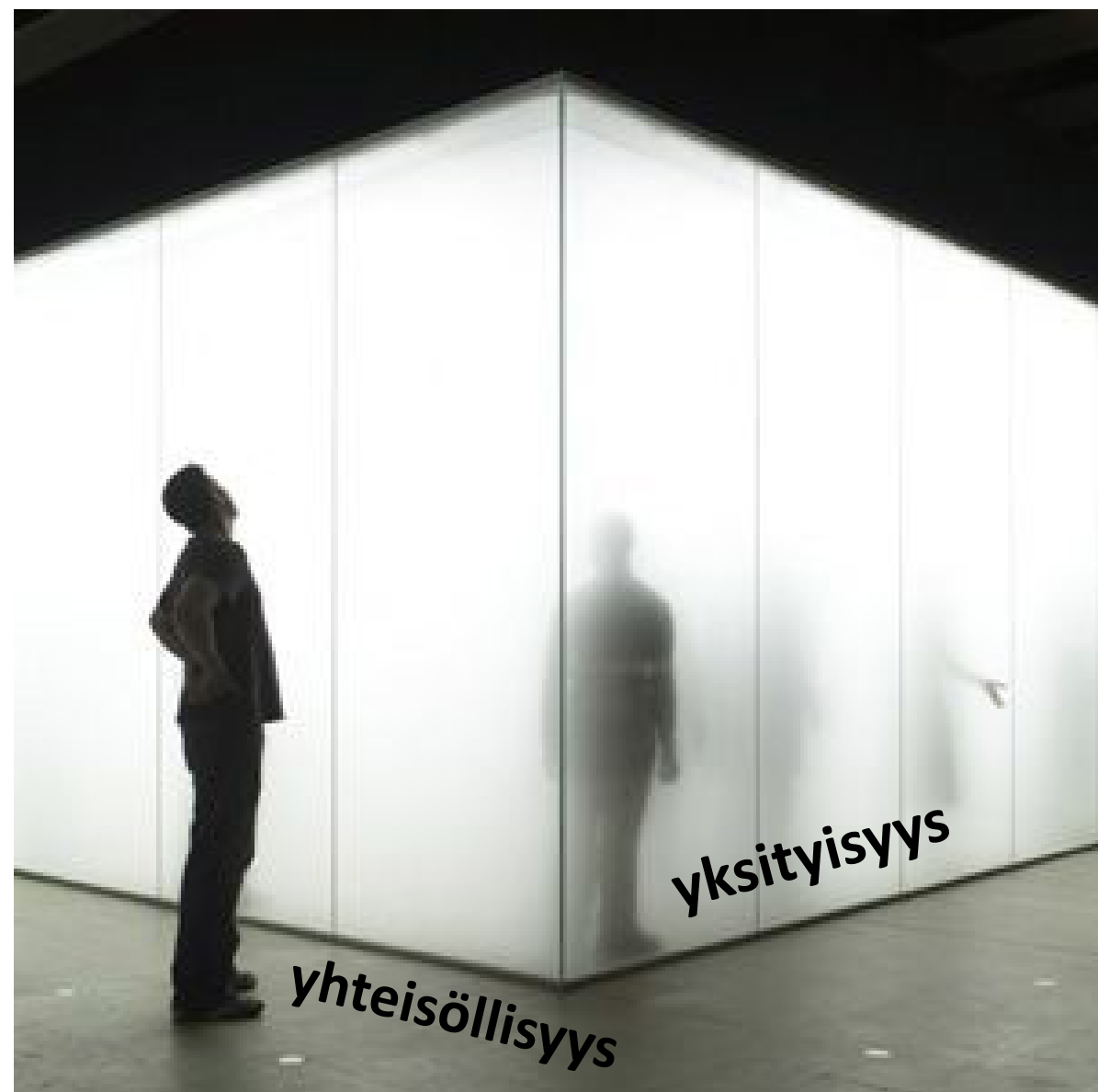


joustavuus

mobilius

Kuva 31, <http://architectureau.com>

moodboard



yksityisyys

yhteisöllisyys

Kuva 32, <https://fi.pinterest.com>



elämyksellisyys

Kuva 33, <http://www.frameweb.com>



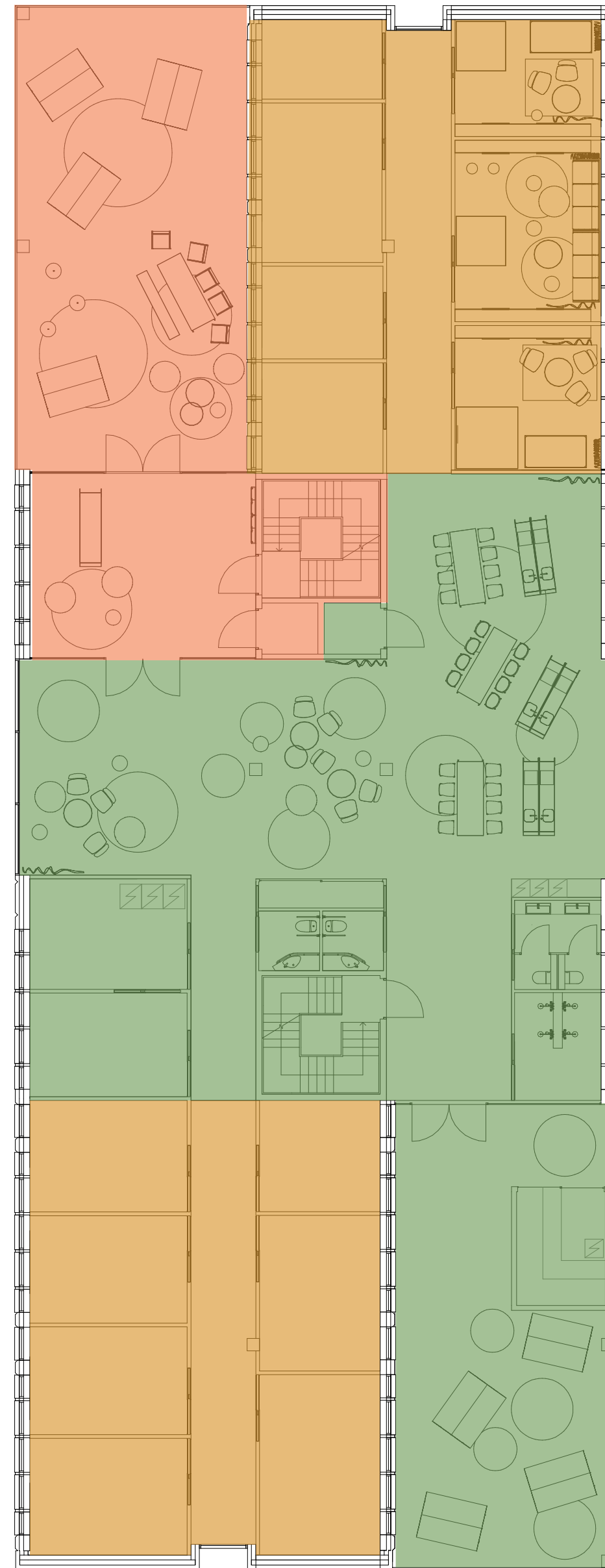
yhteisyys

monimuotoinen
asukasrakenne

Kuva 34, <http://architizer.com>



Kuva 35, Satu Hämäläinen

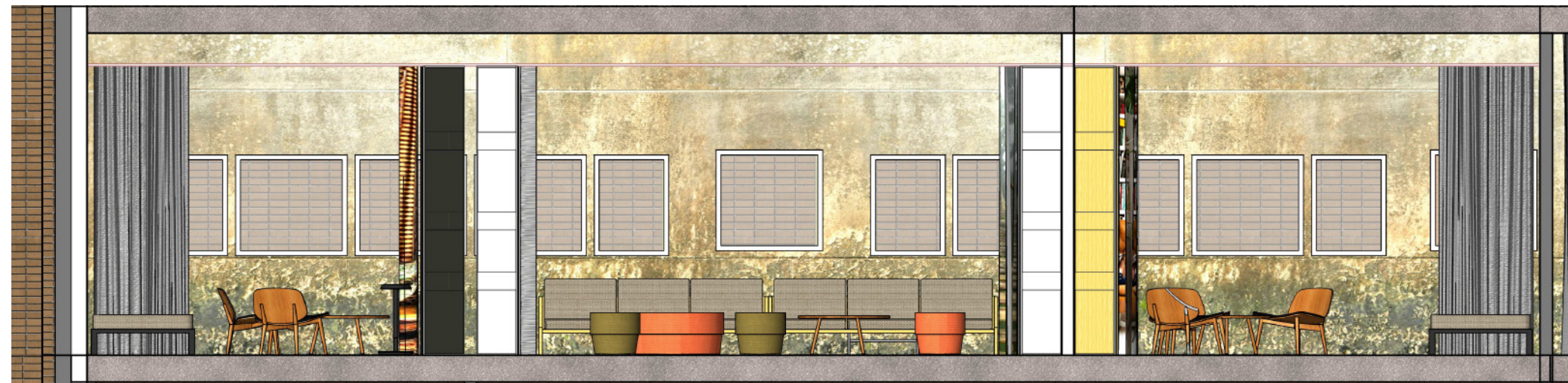


Kuva 36, Satu Hämäläinen

- yksityinen
- puoliyksityinen
- puolijulkinen



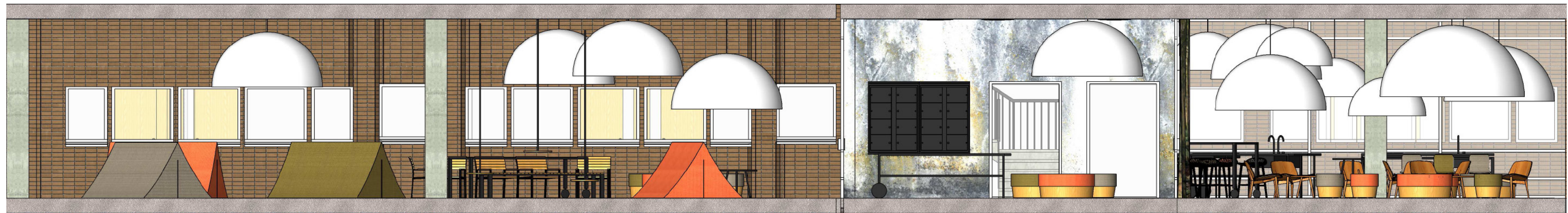
Kuva 35, Satu Hämäläinen



A Kuva 37, Satu Hämäläinen



B Kuva 38, Satu Hämäläinen



C Kuva 39, Satu Hämäläinen



1 maahanmuuttaja

2 uusperhe

3 eläkeläinen



Kuva 35, Satu Hämäläinen

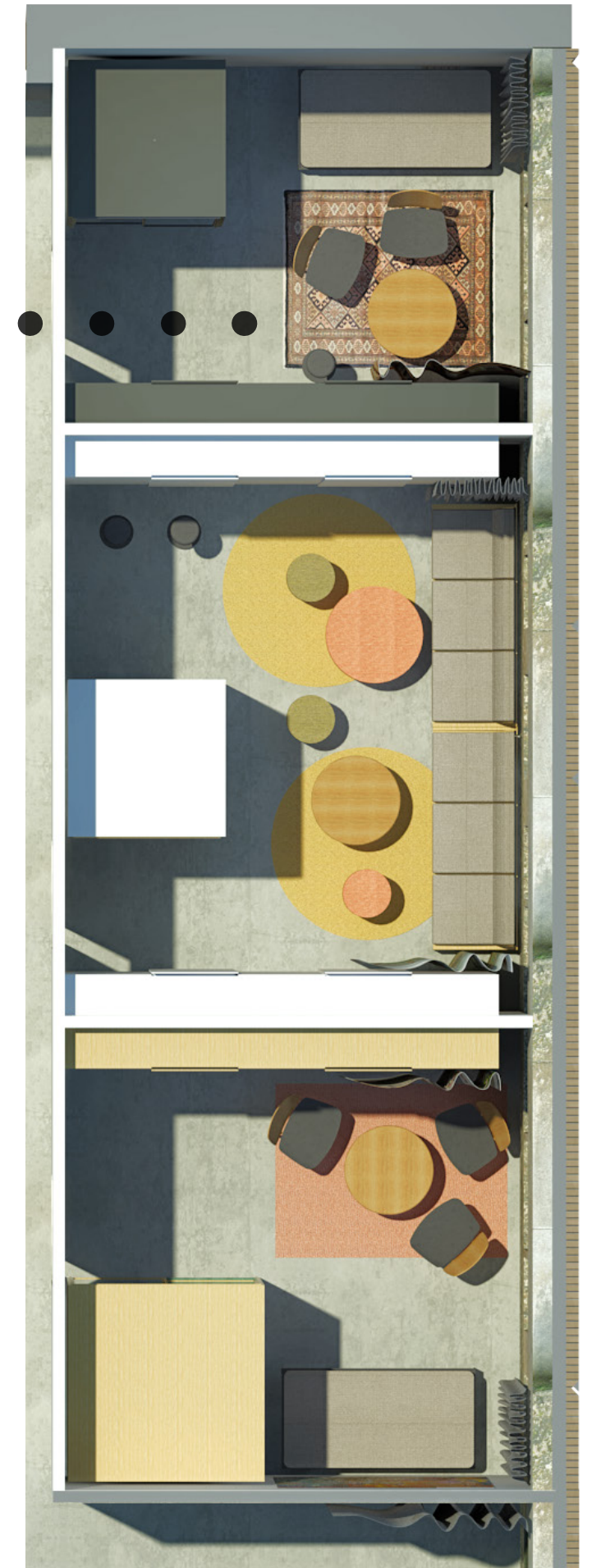
Kuva 40, <https://www.mrcutout.com/>



Kuva 41, Satu Hämäläinen



Kuva 42, Satu Hämäläinen



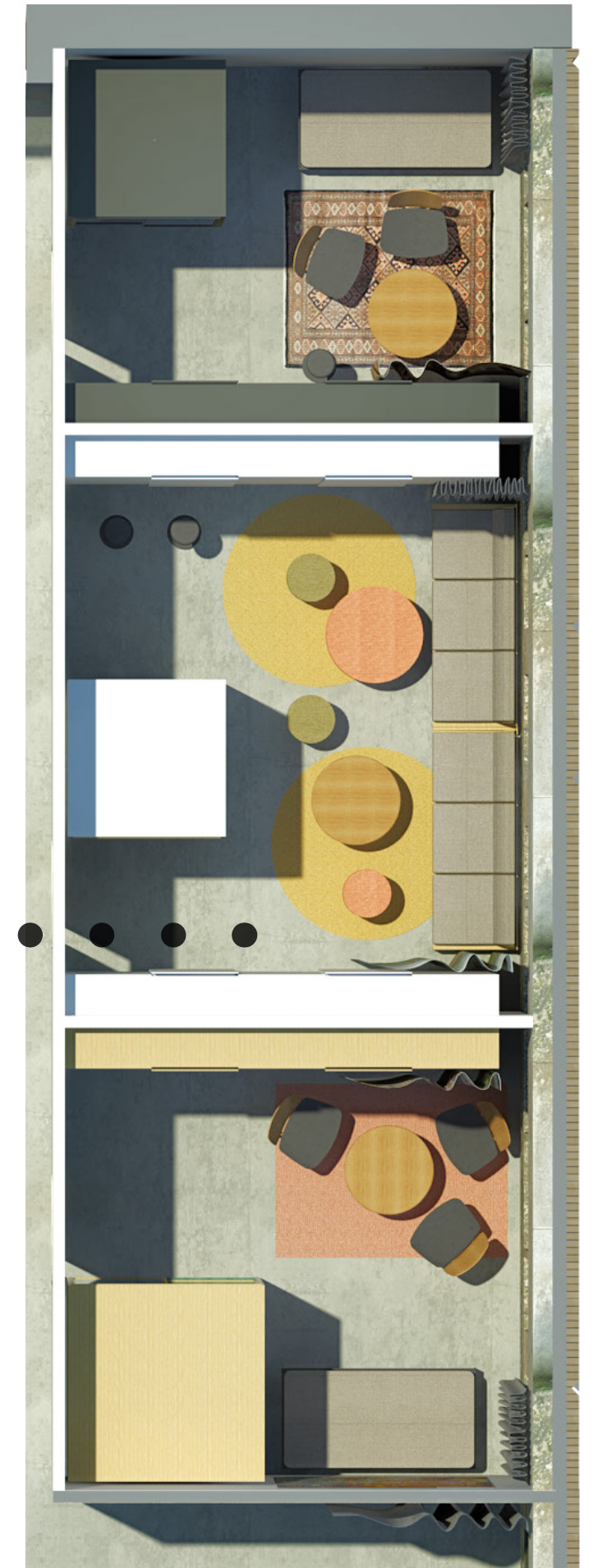
Kuva 43, Satu Hämäläinen



Kuva 44, Satu Hämäläinen



Kuva 45, Satu Hämäläinen



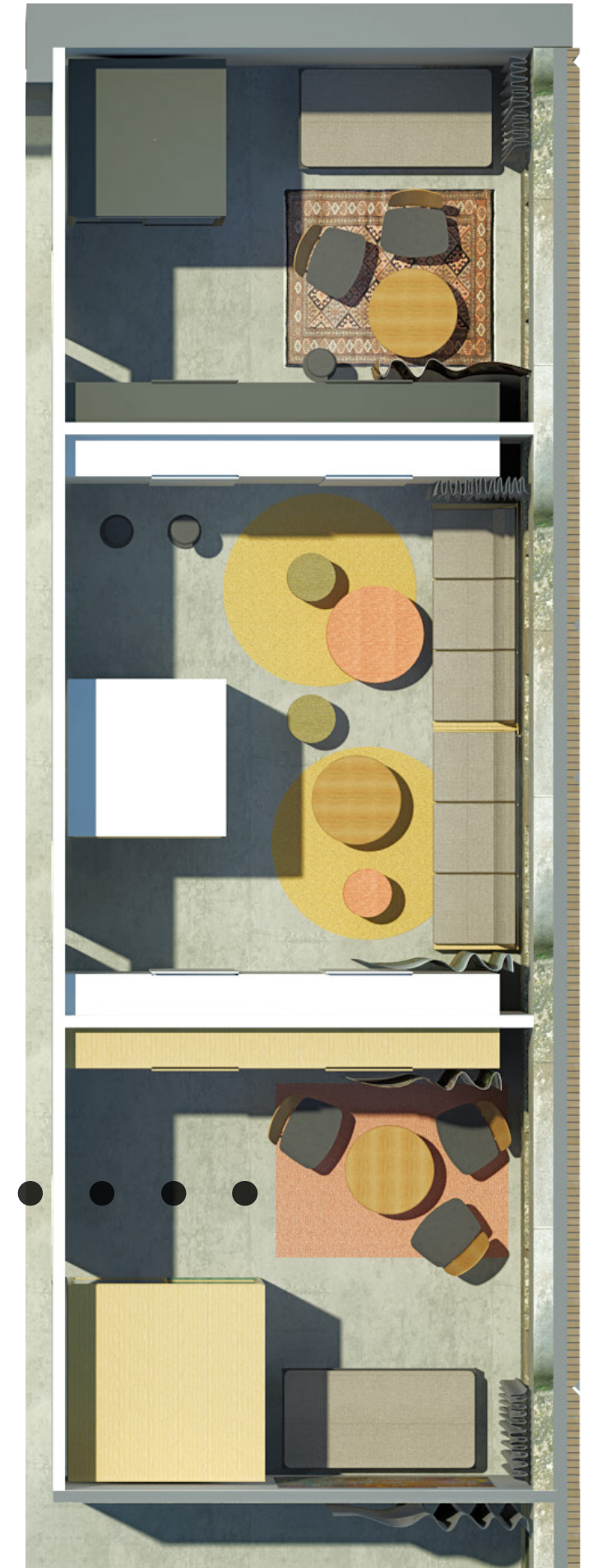
Kuva 43, Satu Hämäläinen



Kuva 46, Satu Hämäläinen



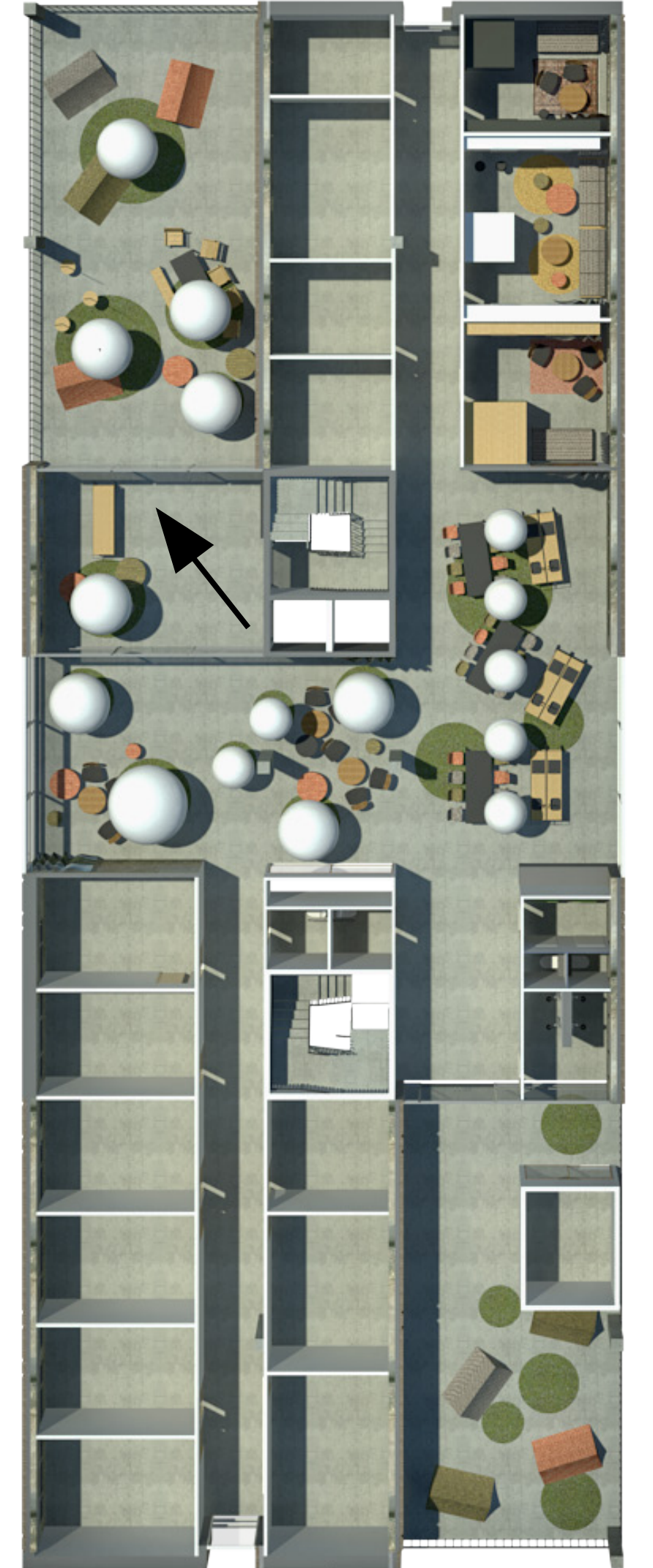
Kuva 47, Satu Hämäläinen



Kuva 43, Satu Hämäläinen



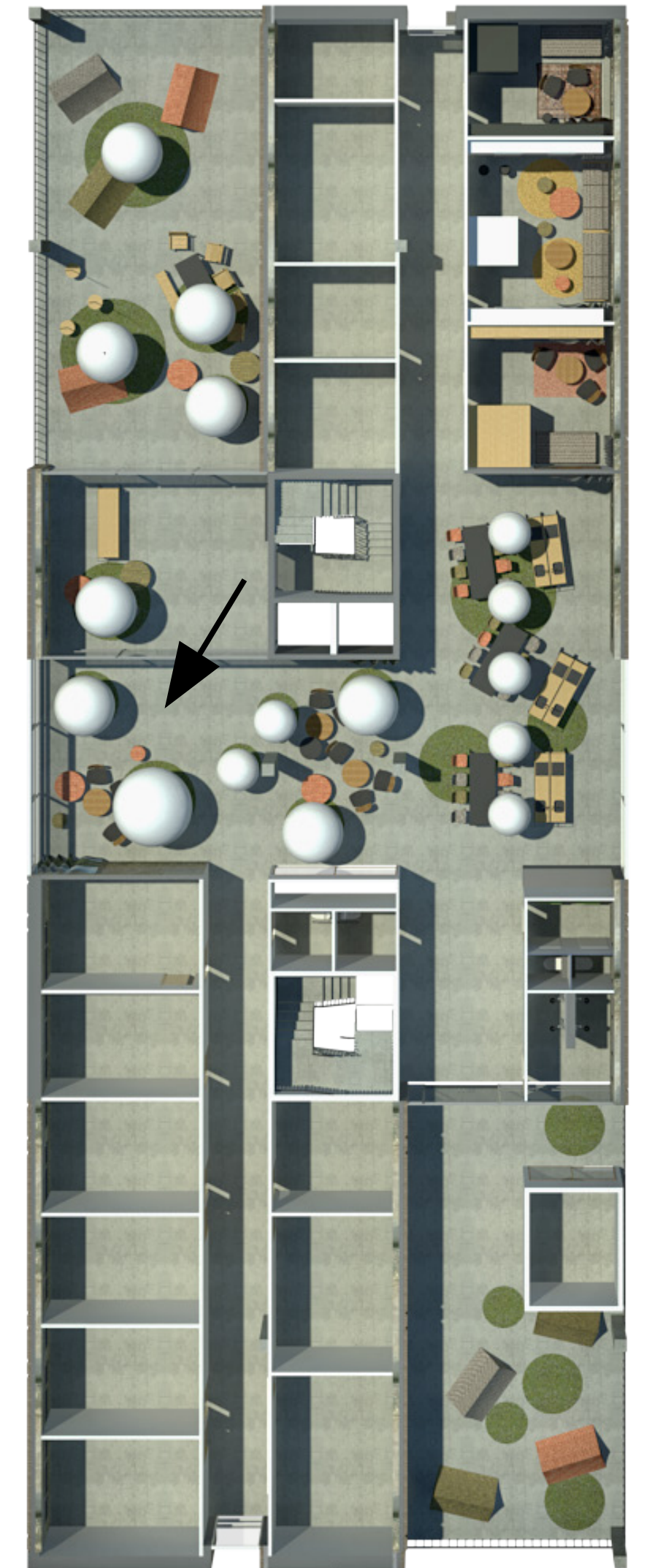
Kuva 48, Satu Hämäläinen



Kuva 35, Satu Hämäläinen



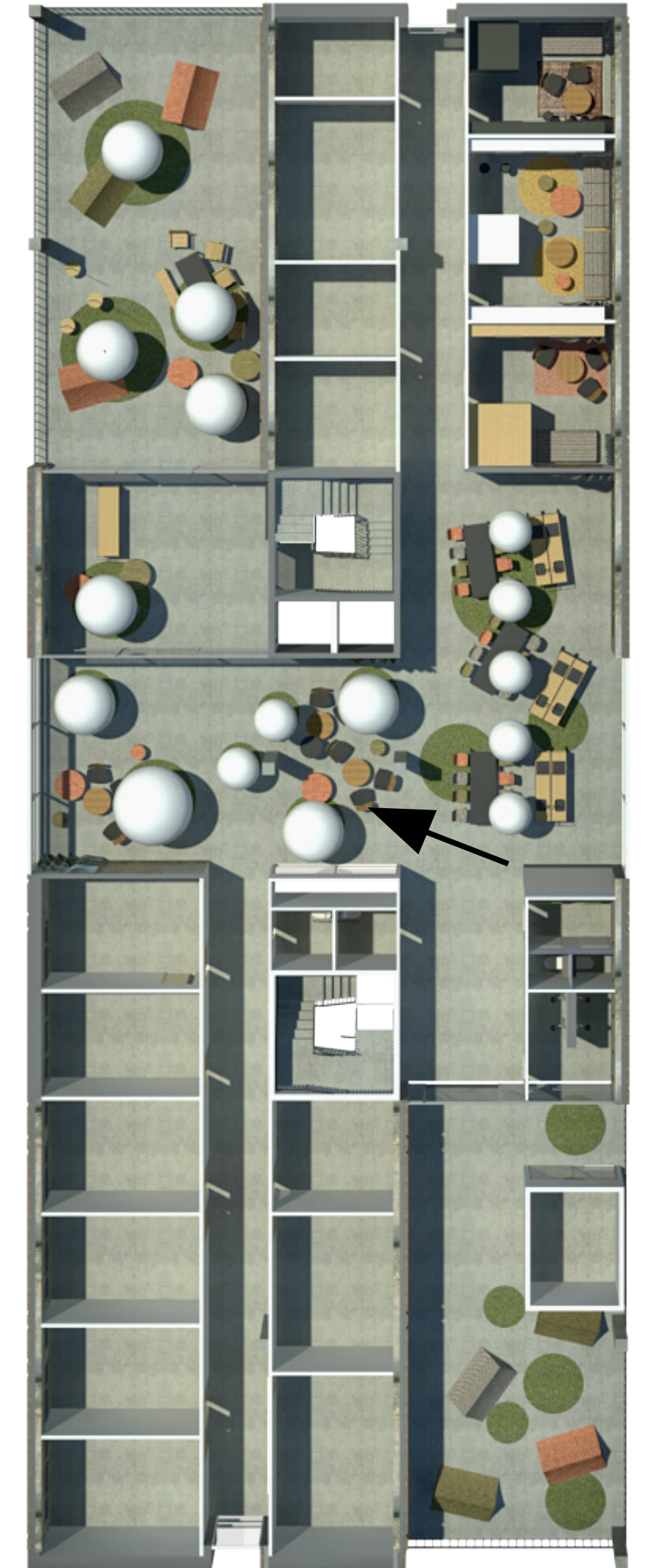
Kuva 49, Satu Hämäläinen



Kuva 35, Satu Hämäläinen



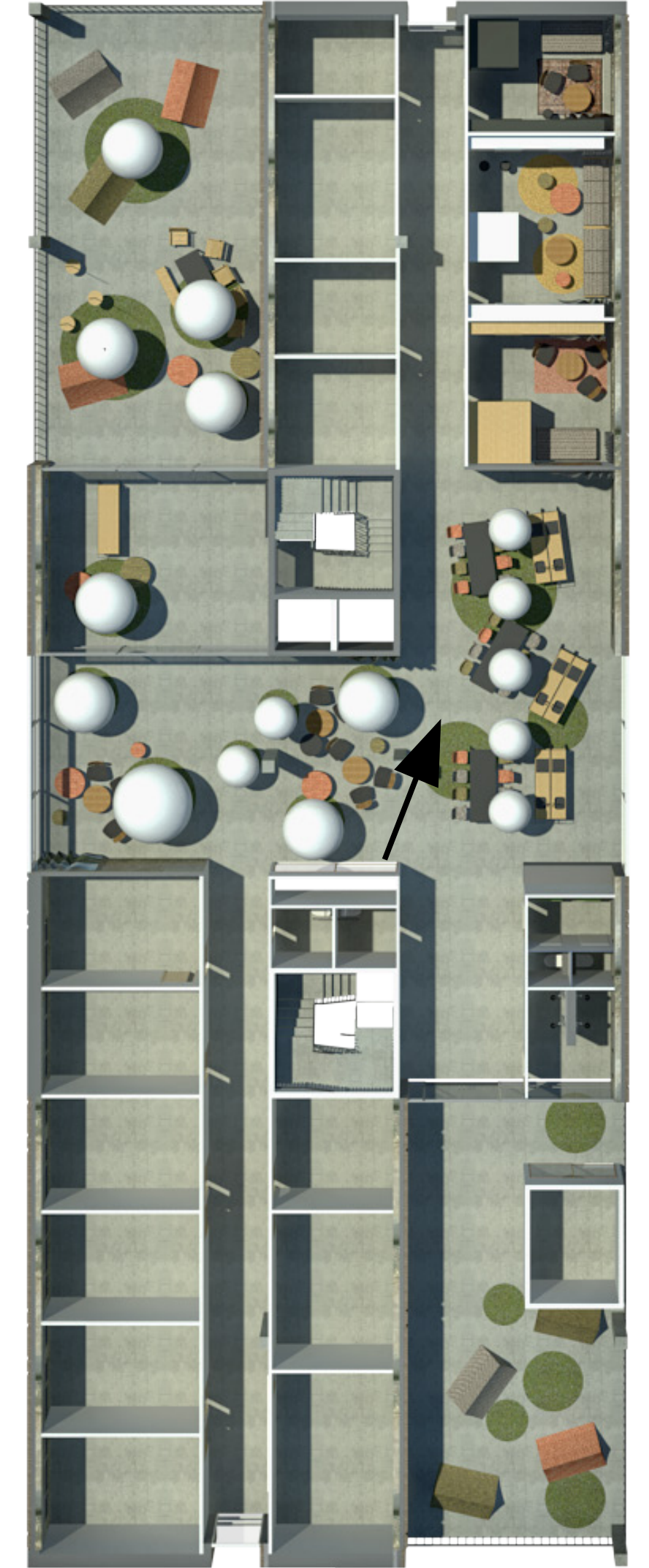
Kuva 50, Satu Hämäläinen



Kuva 35, Satu Hämäläinen



Kuva 51, Satu Hämäläinen



Kuva 35, Satu Hämäläinen

9 Arviointi ja päätelmät

Opinnäytetyön tekeminen on edennyt sujuvasti ja tuotokseen päätyminen on prosessin myötä ollut luontevaa.

Alussa mielikuvat opinnäytetyön aiheesta liittyivät vahvasti ”scifimäiseen kuvastoon” ja tarkoituksena oli ottaa lähtökohdaksi kauemmaksi tulevaisuuteen katsova asumisen tulevaisuudentila. Prosessin aikana kuitenkin, osittain tietoperustan valinnan vuoksi, tuotoksen aikaperspektiivi kehittyi enemmän lähitulevaisuuden suuntaan.

Asumiseen perehtyminen on auttanut ymmärtämään asumista kokonaisuutena. Valinnoilla on aina omat perusteensa ja seurauksensa. Tulevaisuuden asumisen kehityssuuntiin on herännyt mielenkiinto ja toive monipuolisemmasta, joustavammasta asumisesta. Tarjonta on nykyään melko yksipuolista, joten kehitysmahdollisuuksia on paljon. Oletettavasti sisustusarkkitehtuurilla on tässä kehityksessä oma roolinsa.

Opinnäytetyön tuotoksessa on tarkoituksellisesti positiivinen näkökulma esimerkiksi yhteisölliseen asumiseen. Sekoittunut heterogeeninen asukasrakenne voi kuitenkin muodostua myös ongelmaksi. Käytännössä parhaat edellytykset yhteisöllisyyden syntyyn voisi tarjota asukasrakenne homogeenisen ja heterogeenisen väliltä.



Kuvat 48-51, Satu Hämäläinen

Kiitos

Timo Sulkamo, Elina Rantapuska, Tom Johansson

ASIKA14

Lähteet

Painetut Lähteet

Kahri, E., Pyykönen, H. 1994. Asuntoarkkitehtuuri ja -suunnittelu. Helsinki: Rakennustieto Oy

Juntto, A. 2010. Asumisen unelmat ja arki. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy yliopistokustannus, HYY Yhtymä

Horelli, L. 1981. Ympäristöpsykologia. Helsinki: Amer-yhtymä Oy

Aura, S., Horelli, L., Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. Helsinki: Werner söderström Osakeyhtiö

Elektroniset lähteet

Ulkoministeriön kehitysviestintä. 2013. Mitkä ovat ihmisen perustarpeet? [viitattu 9.4.2017].
Saatavissa: <http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=164064>

Otavan opisto. 2015. Maslowin tarvehierarkia [viitattu 9.4.2017].
Saatavissa: http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps4/03_motivaation_emootioiden/04_3.4_maslowin_tarvehierarkia?C:D=gjtb.e7S7&m:selles=gjtb.e7S7

Tilastokeskus. 2016. Perheet 2015, Vuosikatsaus [viitattu 9.4.2017].
Saatavissa: http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_tie_001_fi.html

Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto. Suomen rakentamismääräyskokoelma. RT RakMK-21256. 2005. G1 Asuntosuunnittelu. Määräykset ja ohjeet 2005 [viitattu 15.4.2017].
Saatavissa: <https://www-rakennustieto-fi.aineistot.lamk.fi/kortistot/rt/fi/index.html.stx>, RT-kortisto

Rubin, Anita. 2004. Tulevaisuudentutkimus tiedonalana. TOPI – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaalit. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto [viitattu 15.4.2017].
Saatavissa: <http://tulevaisuus.fi/perusteet/tulevaisuudentutkimus-tiedonalana/>

Kiiski Kataja. 2016. Megatrendit 2016. Tulevaisuus tapahtuu nyt. Sitra [viitattu 15.4.2017].
Saatavissa: <http://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2016/>

Rubin, Anita. 2004. Skenaarion käsitteestä. TOPI – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaalit. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto [viitattu 15.4.2017].
Saatavissa: <https://tulevaisuus.fi/metodit/skenaarioajattelu-tulevaisuudentutkimuksessa/skenaarion-kasitteesta/>

Kuvalähteet

Kuva 1, Satu Hämäläinen, yksittäiset siluettikuvat <http://www.vectorvaco.com>, <https://pixabay.com>, <http://www.freepik.com>, <http://www.creativitywindow.com>, <http://www.vectorvaco.com>, <https://www.dreamstime.com>, <http://www.pedersenbicycles.com>

Kuva 2, Satu Hämäläinen

Kuva 3, <https://www.dreamstime.com/stock-illustration-vector-silhouette-woman-as-generation-progresses-image47376933>

Kuva 4, http://www.istockphoto.com/fi/vector/senior-silhouettes-of-people-gm487392073-39109888?irgwc=1&esource=AFF_IS_IR_SP_ClipArt.me_340403&asid=ClipArt.me&cid=IS

Kuva 5, <https://www.vecteezy.com/free-vector/people-silhouette-vector-free>

Kuva 6, <https://clipartfest.com/categories/view/84459b176759c-86fa586a38af6d445ac730a5b60/clipart-family-silhouette-transparent.html>

Kuva 7, <https://clipartfest.com/download/a45ae90ab777ecb2bf55128e-648d1cb23225bd39.html>

Kuva 8, RT 93-10923 Asuntosuunnittelu yleistä

Kuva 9, <http://inspired-architecture.blogspot.fi/2013/06/nautilus-house-mexico-city-mexico.html>

Kuva 10, https://www.instagram.com/p/BO72YF2D_5C/

Kuva 11, <https://www.e-architect.co.uk/exhibitions/new-practice-new-york-exhibition>

Kuva 12, <https://www.dezeen.com/2016/04/05/co-living-shared-collective-accommodation-housing-millennials-trend-common-wework/>

Kuva 13, https://www.dezeen.com/2016/07/08/six-best-co-living-developments-around-the-world/?li_source=LI&li_medium=bottom_block_1

Kuva 14, <http://www.iaacblog.com/programs/seaweeds-of-light-defining-personal-space/>

Kuva 15, <https://fancy.com/things/88958015050357403/Question-everything!>

Kuva 16, <http://design-milk.com/scs-sensory-concentration-space-frey-ja-sewell/>

Kuva 17, <https://www.digitaltrends.com/home/smartthings-future-living-report-on-how-homes-will-look-in-100-years/>

Kuva 18, 19, 20, 21, 22 Satu Hämäläinen

Kuva 23, https://wall.alphacoders.com/by_sub_category.php?id=181894

Kuva 24 ja 25, <http://www.hexapolis.com/2015/07/30/trans-actions-series-of-buildings-showcases-the-what-if-side-of-futuristic-architecture/>

Kuva 26, Satu Hämäläinen, yksittäiset siluettikuvat <http://www.vectorvaco.com>, <https://pixabay.com>, <http://www.freepik.com>, <http://www.creativitywindow.com>, <http://www.vectorvaco.com>, <https://www.dreamstime.com>, <http://www.pedersenbicycles.com>

Kuva 27, Satu Hämäläinen

Kuva 28, FCG

Kuva 29, <http://blog.freepeople.com/2014/08/guest-post-love-york/>

Kuva 30, <http://www.textures.com/download/concretedirty0052/6636>

Kuva 31, <http://architectureau.com/articles/2013-eat-drink-design-awards-best-temporary-design/>

Kuva 32, <https://fi.pinterest.com/pin/304204149803620961/>

Kuva 33, <http://www.frameweb.com/news/jeroen-kooijmans-immersive-installation-addresses-fanaticism-mania-and-war>

Kuva 34, <http://architizer.com/projects/zighizaghi/>

Kuva 35, 36, 37, 38, 39, Satu Hämäläinen

Kuva 40, <https://www.mrcutout.com/>

Kuva 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51 Satu Hämäläinen